

605

57.186.125

**РАБОТНИЦА
і СЯЛЯНКА**
№9 ВЕРАСЕНЬ 1957

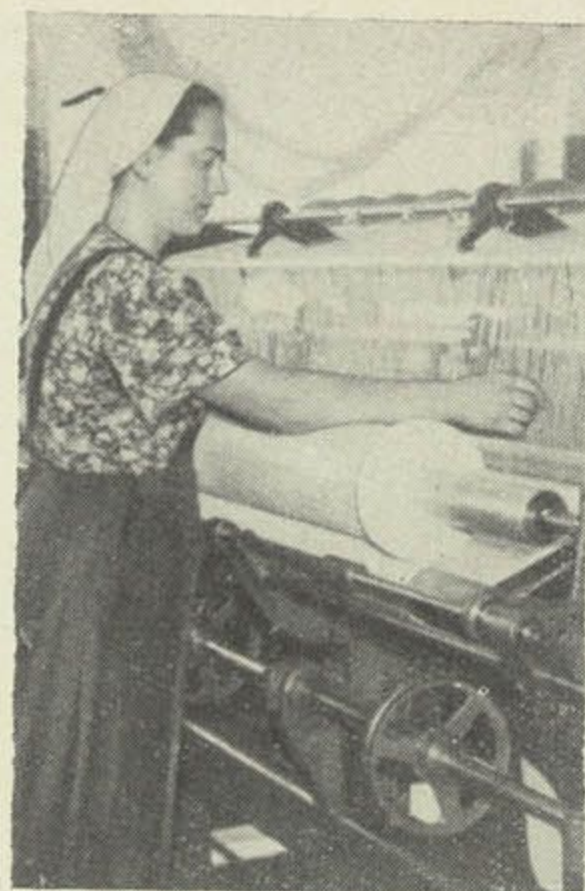

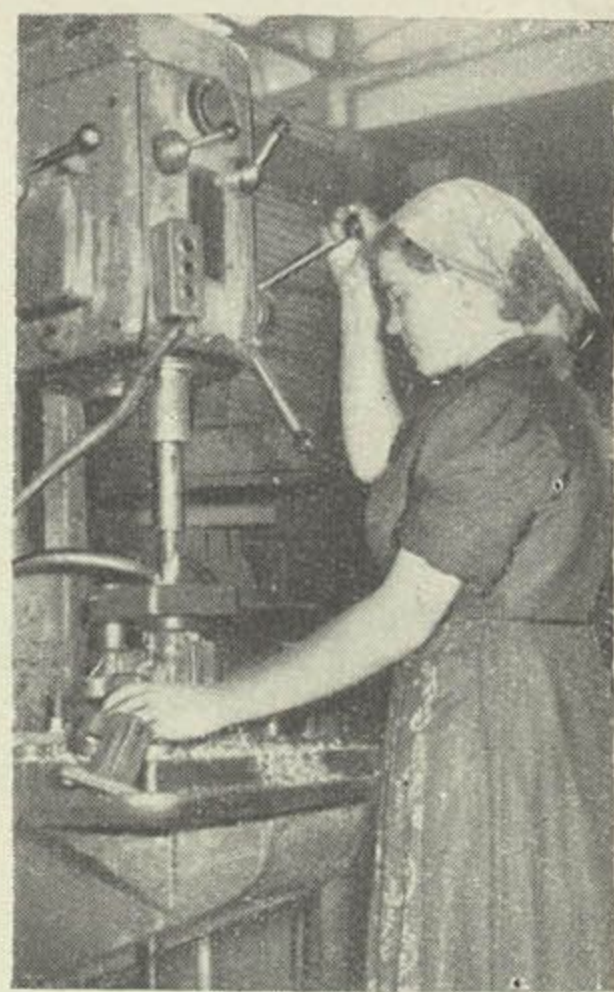
Брыгада зваршчыкаў Іосіфа Жылевіча — адна з лепшых на Пінскім суднарамонтным заводзе. Уключыўшыся ў саборніцтва ў гонар саракавой гадавіны Кастрычніка, брыгада выконвае па дзве нормы ў дзень. Тут зварной справе навучаецца Алена Усцінава. Да гістарычнай даты яна пачне працаваць самастойна і будзе працягваць вучобу ў 10 класе вячэрняй школы.

Аляксандра Рунцова і Паліна Хвайніцкая — лепшыя даяркі калгаса імя Мяснікова Мінскага раёна.

Фото П. Нікіціна.

Ганну Цімохаву — вязальшчыцу Гомельскай панчошна-трыкатажнай фабрыкі імя 8-га сакавіка — заслужана паважаюць на вытворчасці. Працуючы сумленна і з добрым веданнем справы, Ганна рыхтуе свой вытворчы падарунак Кастрычніку: штодзённа перавыконвае норму, змагаецца за якасць прадукцыі.

Адна з лепшых свідравальшчыц Мінскага трактарнага завода комсамолка Тамара Адамчук месячную праграму выконвае на 150—200 прац. На яе рахунак шмат звышпланавых дэталяў.

*Прымай, Радзіма,
вытворчыя падарункі
жанчын Беларусі!*

Вялікаму святу— дастойную сустрэчу

Расчыні шырока дзверы.
Мілая старонка,
Выйдзі стрэнуць свой Кастрычнік
Песняй гулкай, звонкай!

Гэтыя словы з верша народнага паэта Янкі Купалы «Нашаму святу» гучаць асабліва моцна ў дні ўсенароднай падрыхтоўкі да радаснага свята — саракагоддзя Вялікага Кастрычніка. У нашай краіне, бадай што, няма цяпер такога кутка, дзе не адчувалася-б дыханне блізкай урачыстасці. Кожны савецкі чалавек імкнецца сустрэць гэтую выдатную падзею новымі працоўнымі подзвігамі.

Сорак год таму назад самы рэвалюцыйны ў свеце рабочы клас Расіі ў саюзе з бяднейшым сялянствам пад кіраўніцтвам Комуністычнай партыі звергнуў уладу буржуазіі і памешчыкаў і ў агні рэвалюцыі стварыў першую ў свеце сацыялістычную дзяржаву, у якой працоўны чалавек адчуў сябе сапраўдным гаспадаром жыцця.

Калі мы азіраемся на шлях, пройдзены нашай краінай за гэтыя сорак год, калі ахопліваем у думках яе бясконцыя прасторы, яе незлічоныя багацці, сэрцы нашы напаўняюцца радасцю. Вось яна, матушна-Русь, воляй народа ператвораная ў вялікую індустрыяльную дзяржаву, у краіну мірнай працы і росквіту. Вось яна, дружная сям'я народаў — узор згуртаванасці і адзінства для ўсяго свету.

Усё, чым наша Радзіма багатая і моцная, звязана з Вялікім Кастрычнікам. Ён прынёс шчасце і радасць у кожны горад, кожную вёску, кожны дом. Вось чаму так ярка гараць агні перадкастрычніцкага сацыялістычнага спаборніцтва.

Радасныя весткі ідуць з фабрык, заводаў, новабудуляў, калгасных палёў.

Віцебская панчошна-трыкатажная фабрыка «КІМ» за сем месяцаў гэтага года выпусціла звышпланавай прадукцыі на 8 мільёнаў рублёў. Званне брыгад выдатнай якасці прысвоена 89 брыгадам. За перавыкананне плана і добрую якасць прадукцыі фабрыцы прысуджана трэцяя ўсесаюзная прэмія і пераходны Чырвоны сцяг Першамайскага райкома і райвыканкома горада Віцебска.

На 102 працэнты выканаў сямімесячны план Гродзенскі тонкасукоўны камбінат. Яго калектыў даў краіне звыш плана 23.700 метраў добрага сукна.

На гэтых прадпрыемствах у большасці працуюць жанчыны. Ім, як і мільёнам іншых працаўніц нашай краіны, Кастрычнік прынёс свабоду і роўнасць, чалавечую годнасць і радасць творчасці.

На Гомельскім заводзе «Сельмаш» няма чалавека, які не ведаў-бы стрыжнёўшчыцу ліцейнага цэха Лідзію Паўлаўну Даманнікаву. Яе імя занесена ў Кнігу гонару. Вытворчы план яна выконвае на 250 працэнтаў, працуе не толькі хутка, але і высокакасна. На завод яна прыйшла, не маючы ніякай прафесіі. За дзесяць год набыла кваліфікацыю, далучылася да грамадскага жыцця, стала знатным

чалавекам. І нам зразумела гарачае імкненне Лідзіі Паўлаўны выйсці пераможцай перадкастрычніцкага спаборніцтва. Сваёй працай яна дзякуе партыі і ўраду за тое, што вывелі на шырокую дарогу жыцця.

А хіба не тое-ж высокароднае імкненне кіруе другой гомельскай работніцай — электразваршчыцай вагоннага ўчастка Аленай Данілаўнай Паньковай, якая за паўтара года шостай пяцігодкі выканала 4½ гадавыя нормы і да слаўнага свята абавязалася завяршыць пяцігадовы план.

Дастойную сустрэчу Вялікаму Кастрычніку рыхтуюць і працаўнікі сельскай гаспадаркі рэспублікі. Клопаты партыі і ўрада аб усямерным уздыме сельскай гаспадаркі прыносяць ужо адчувальныя вынікі. Прыгажэйшым і лепшым робіцца жыццё на вёсцы. Калгасы і саўгасы рэспублікі сабралі багаты ўраджай збожжавых і тэхнічных культур. Але наперадзе шмат яшчэ працы, каб давесці багаты ўраджай да ладу. Зараз усюды патрэбны клапатлівыя жаночыя рукі. На ўборцы бульбы, апрацоўцы лёну, нарыхтоўцы кармоў для грамадскай жывёлагадоўлі — усюды непачаты край работы.

У сэрцах працаўнікоў сельскай гаспадаркі знайшла гарачы водгук пастаўленая партыяй і ўрадам задача — у бліжэйшыя гады дагнаць Злучаныя Штаты Амерыкі па вытворчасці малака, мяса і масла на душу насельніцтва.

Нядаўна было апублікавана сацыялістычнае абавязацельства работнікаў сельскай гаспадаркі Беларускай ССР. Калгаснікі і калгасніцы, работнікі МТС і саўгасаў, спецыялісты сельскай гаспадаркі абавязаліся ўжо сёлета на кожныя сто гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў атрымаць па 57 цэнтнераў мяса ў жывой вазе і па 269 цэнтнераў малака, а ў 1960 годзе па 100 цэнтнераў мяса і па 420 цэнтнераў малака.

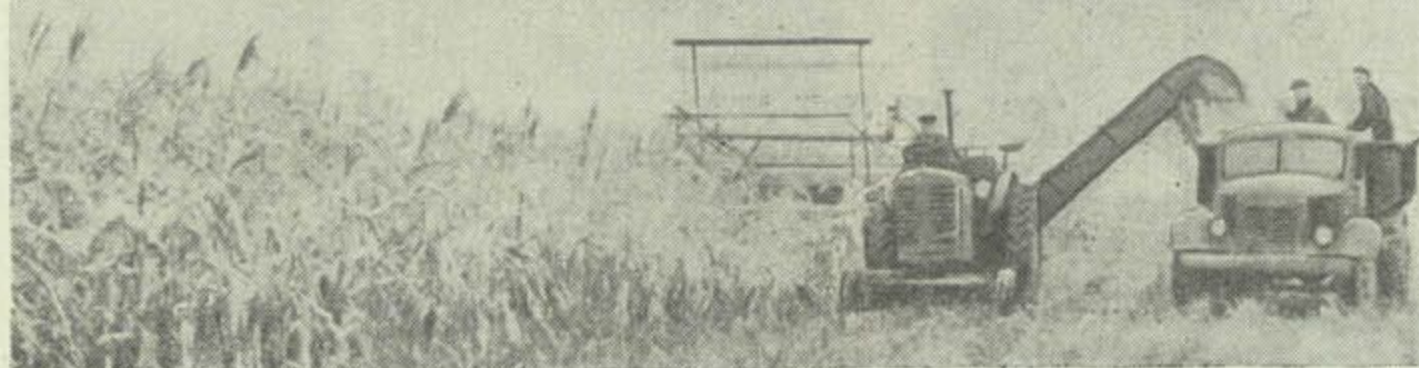
На прыкладзе перадавых калгасаў і саўгасаў рэспублікі відаць, што абавязацельствы гэтыя будуць выкананы. У гэтым нумары часопіса мы расказваем аб справах калгаса імя Хрушчова Пінскага раёна. Калгас гэты, дзе старшынёй працуе П. П. Шаманскі, выйшаў на першае месца ў рэспубліцы па адкорму свіней. За сем месяцаў (з 1 студзеня па 1 жніўня 1957 года) на кожныя сто гектараў ворнай зямлі атрымана па 41,6 цэнтнера свініны.

Вялікую ўвагу грамадскай жывёлагадоўлі ўдзяляе старшыня калгаса «За Радзіму» Гомельскага раёна П. Н. Кавалёва. І вынікі гэтага ўжо адчуваюцца. Калгас па надою малака займае адно з першых месц у рэспубліцы. За сем месяцаў гэтага года ад кожнай каровы надоена па 1894 кілограмы малака.

Цесна згуртаваным вакол роднай Комуністычнай партыі ідзе беларускі народ да саракагоддзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, з нахненнем рыхтуючы да гэтага знамянальнага дня падарункі любімай Радзіме. Няхай-жа палітыка такіх падарункаў падрыхтоўць жанчыны Беларусі.

Вялікаму святу — дастойную сустрэчу!

Вось яно, новае жыццё!

ЖИВЕНЬСКАЕ сонца даўно ўзнялося над дахамі. Свяціла ярка, але грэла слаба. Ад вільготнай зямлі веяла начным халадком.

Калісьці даўно, калі ўся зямля належала памешчыку Бакуненку, сяляне не мелі часу падумаць аб садах. А зараз вёскі Ставок, Новаселле, Чэнчыцы, Крыўчыцы, Падбалоцце, Краснева, аб'яднаныя ў калгас імя Хрушчова, тонуць у зеляніне.

З Соф'яй Якаўлеўнай прайшлі мы праз брыгадны двор, каля жывёлагадоўчых ферм, міма новага дома канторы. Вакол яго, нібы запусыла зямлю енегам, стаіць у цвеце грэчка, кучаравяцца маладыя яблынькі.

Соф'я Якаўлеўна адчыніла веснічку, і мы адразу апынуліся ў садзе. Сярод цёмназялёнага лісця, як завушніцы, чырванелі і жаўцелі пахучыя плады. Тонкія галінкі згіналіся пад іх цяжарам, але высокія падпоркі дапамагалі трымаць багаты дар.

Новы дом на фоне старога саду выглядаў святочна прыгожым. Шкляная тэраса, афарбаваная ў блакіт, весела паглядала на панадворак.

— Чатыры гады, як пабудавалі, — адзначыла з гонарам Соф'я Якаўлеўна. — А сад пасадзілі ў той год, як прыйшла да нас Савецкая Армія. Тады людзі казалі: «Новае жыццё прыйшло, пасадзім на шчасце сады. Няхай квітнеюць!» Дваццаць дрэў і мы тады пасадзілі, а дзесяць — пасля вызвалення ад фашыстаў: таксама на шчасце...

Пасля такога прызнання я міжволі залюбавалася садам. А ён, як сімвал радаснага, вольнага жыцця, красаваўся цяжкімі пладамі.

Соф'я Якаўлеўна Кнюх задуменна паглядзела вакол:

— Як бачыце, жыццё расквітнела. А пры панах мы з мужам мелі 70 сотак неўрадлівай зямлі. Хлеба ніколі не хапала. Батрачылі на кулакоў, на памешчыкаў, баяліся зазірнуць у будучыню. І калі-б мне сказалі тады, што буду жыць у прыгожым доме, буду мець поўны свіран хлеба, што дзеці мае атрымаюць адукацыю, — не да-ла-б веры! Зараз у мяне тры дачкі:

Вольга Тыльковіч — памочнік брыгадзіра пятай брыгады.

Лена вучыцца на IV курсе Пінскага электратэхнікума, Аня — у дзевятым класе, Маруся — у шостым. Але заходзьце ў дом, — спахапілася гаспадыня.

Абсталяванне ў пакоях звычайнае. На сцяне — люстэрка і рамка з фатаграфіямі. З адной глядзіць дзяўчына з вялікімі задуменымі вачыма. Соф'я Якаўлеўна тлумачыць:

— Мая старэйшая.

У пакой увайшла дзяўчынка з косамі і быстрымі вочкамі.

— Мая малодшая дачка, Мар'я Пятроўна, — жартам рэкамендуе маці, — і лепшая памочніца. Калі я на ферме, усё пераробіць.

— А калі ты з татам хадзіла сена касіць, то я і на ферме даіла кароў, — простадушна напамніла памочніца.

— Правільна, — засмяялася маці. — І не проста даіла, а старалася хоць на літр больш за мяне надаіць.

У голасе гаспадыні — глыбокая пшчотнасць.

— Я па 1500 літраў надойваю. Малавата, але каровы ў нас мясцовыя. Зараз змагаемся за пароднасць статку. Сёлета абавязалася надаіць па 1700 літраў, а чакаю больш! Што да заробткаў, то ўдваіх мы зарабляем столькі, што ўсяго маем у дастатку. Хлеб прадаем, сала не выводзіцца.

У гутарку ўмешваецца бабка:

— Вось паглядзіце, у якіх сукенках ходзяць мае ўнучкі, — паказвае яна бастонавы касцюм, шаўковыя і шарцыяныя сукенкі.

— А яшчэ колькі непашытага ёсць, — па-гаспадарску гаворыць маленькая Мар'я Пятроўна.

— Ты што-ж раскрываеш хатнія сакрэты? — смяецца маці.

Яна адчыніла кладовую, дзе стаяць мяшкі са збожжам новага ўраджаю.

— Гэта атрымалі авансам. А ўперадзе яшчэ столькі атрымліваць. Хлеба нам хопіць.

У кутку — вялікі куфар. Гаспадыня адчыняе яго. Да самага верху ў ім поўна сурвэт, адрэзаў на сукенкі. Соф'я Якаўлеўна паказвае адрэз цёмназялёнага шоўку і жартуе:

— Вось якую прэмію я сёлета атрымала, — і дадае: — Пасаг дачкам гатовы. Чакаем жаніхоў!

І ў гэтым жарце адчуваецца, як шчыміць сэрца маці пры думцы аб разлуцы.

— А што вы давалі дочкам у пасаг? — звяртаецца яна да бабулі.

— Нічога не магла даць: сама век у лапцях, у ламатканым хадзіла, — гаворыць тая. — Зараз не той час. Не трэба сляпіць вочы за прасніцай. Пры панах, дзеткі, цяжка было на капейку ўзбіцца.

Па-рознаму склаўся лёс гэтых жанчын: бабка не адну пару лапцёў знасіла, а ўнучкі ў мадэльных туф-

Свінарка Зінаіда Лапушка.

лях ходзяць; бабка за работай на пана нічога светлага не бачыла, а ўнучкі ў кіно ходзяць, у клубе веселяцца. Раней сялянскія дзеці не вучыліся, а зараз у калгасе чатыры школы. Многія дзеці калгаснікаў скончылі вышэйшыя навучальныя ўстановы. Бабка ні разу ў жыцці далей Пінска не выязджала, а дачка і ў Маскве пабывала.

Розны лёс...

* * *

Дзень стаяў бязвоблачны, душны. З гары, узнімаючы пыл, спускаўся статак. На ферме мітусіліся даяркі, рыхтуючы корм. Сыпаліся жарты:

— Шура, ты што сілас перабіраеш, нібы кнігі ў бібліятэцы лічыш?

Шура Тыльковіч — смуглатварая дзяўчына, з вясёлай іскрынкай у вачах, рассямлялася:

— Тры гады кнігі сартавала, а вы мала чыталі. Цяпер я вас хутчэй «мабілізу»!

Шура — член камітэта комсамольскай арганізацыі калгаса. Пасля дзесяцігодкі загадвала клубам, а цяпер працуе даяркай. Яна адазвалася на заклік комсамольцаў калгаса: «Рукі маладыя патрэбны на фермах!» Разам з ёю 15 дзяўчат дзесяцікласніц сталі даяркамі і свінаркамі. У маладых руках усё спорыцца, ладзіцца.

— Мы паслалі комсамольцаў працаваць на фермы і не памыліся: надой растуць з кожным днём, — гаворыць старшыня калгаса Павел Паўлавіч Шаманскі.

— А хіба-ж мы дагонім Амерыку, Павел Паўлавіч, — заўважае дзявочы голас, — калі надой не будуць расці?

— Што правільна, то правільна, — згаджаецца старшыня. — Калгас абавязуе надаць сёлета ад кожнай каровы...

— Па 1700 літраў, — закончылі даяркі.

Свінарка Леаніда Чугаевіч.

Старшыня толькі галавой пакруціў: — Ну і дзяўчаты! Хутчэй-бы ўсіх замуж выдаць: нездарма ад вас учотчык збег. Хлопец ціхі, слова смелага не скажа, дык вы яму жыцця не далі: і працуй хутчэй, і рабі дакладней, і пішы прыгажэй. Прышоў да мяне і просіць — перавядзі ў другую брыгаду...

На добрым рахунку Яўгенія Гарбацэвіч. У паляводчай брыгадзе яна працоўвала па 370 працадзён. Як старанную калгасніцу, праўленне перавяло яе на ферму. І тут яна працуе сумленна. Перадавой даяркай лічыцца сястра Шуры Тыльковіч — Соф'я, якая два гады назад скончыла сямігодку.

Даяркі працуюць добра. Але славу калгасу прынеслі не яны, а свінаркі. Па адкорму свіней калгас займае першае месца ў рэспубліцы. Тут адкормлена 600 галоў, атрымана па 41,6 ц свініны на 100 гектараў ворнай зямлі.

Добра даглядае свіней Дар'я Аляксееўна Кнюх — вострая на слова, але слаўная жанчына. Сярод дзяўчат цётка Дар'я выглядае маладзей, разам з імі жартуе, песні заводзіць, дапамагае нарадаі, а калі трэба — прыструніць.

— Ну, Зіна, аб кім задумалася? Ці не пакінула на пошце жаніха? — жартуе Дар'я з Зіны Хлебус.

Дзяўчаты смяюцца. Яны ведаюць, што Зіна тры гады працавала на пошце і нядаўна вярнулася ў калгас.

— Цётка Дар'я, вы нібы ў вадуглядзелі: я забыла вецер у полі, — жартуе Зіна.

Зіна Хлебус — працавітая: яна за 7 месяцаў 39 свіней адкарміла. Да пары ёй і Воля Дзяжко: за 7 месяцаў здала 54 адкормачнікі каля 63 ц вагой.

— Дзяжко стараецца як найлепш выкарыстаць летні перыяд, — расказвае Павел Паўлавіч, — каб на таных зялёных кармах выгадаваць больш маладняку на адкорм.

Але не толькі адкормам свіней займаецца працавітая дзяўчына. Яна даглядае і 13 свінаматак. Ад разавых свінаматак атрымала па 7 парасят. Такі прыплод рэдка атрымліваюць нават спрактыкаваныя свінаркі.

Воля Садоўская толькі ў чэрвені атрымала атэстат сталасці. Гэтая сур'ёзная дзяўчына не пабаялася цяжкасцей і выбрала прафесію свінаркі.

— Воля так стараецца, — расказвае яе цёзка Воля Дзяжко, — што баюся, як-бы мяне не абагнала.

— А баяцца табе якраз і не трэба, — гаворыць дзяўчына. — Калі ўсе мы пачнем працаваць лепш, адкормім больш свіней, то і калгас наш цвёрда замацуецца на першым месцы ў рэспубліцы.

— Ого! — пачуліся галасы.

Каб прымножыць прыбыткі калгаса, працаваць на фермы прыйшла моладзь. На здымку: даяркі Соф'я Тыльковіч, Мар'я Янкавец і Ганна Кібец ідуць на поўднік.

Воля збянтэжылася, але цвёрда стала на сваім:

— Да гэтага трэба імкнуцца: мы-ж комсамольцы.

Сярод свінарака на першым месцы Зіна Лапушка. Маленькая светлавалася Зіна здаецца не па гадах сур'ёзнай. Толькі пры блізкім знаёмстве становіцца зразумелай горкая складачка ў куточках губ: трынаццаць год без маці з нелюбімай мачыхай, жыццё ў суседзяў, суд з бацькам з-за дрэнных адносін да яе і двух сясцёр...

Што было-б з ёю пры панскай Польшчы? Батрачыла-б без канца. А зараз Зіна — пачэсны чалавек у калгасе. За 7 месяцаў яна адкарміла 54 свінні вагой каля 70 цэнтнераў. У яе групе і зараз ёсць адкормачнікі, свінаматкі.

Зіна заўважае:

— Аб маёй рабоце няма чаго гаварыць: працую, стараюся. Скажу лепш аб нашай самадзейнасці. Заходзьце вечарам у клуб. Там у нас і танцавальны, і харавы гурткі. Я сама люблю спяваць, і дзяўчаты ў нас усе песенніцы ды танцоркі. На абласным фестывалі выступалі. Усім спадабаліся танцы «Вяселле» і «Бульба». Прыехалі тады дзяўчаты і хваляцца: «У Мінск запрацілі, на рэспубліканскі фестываль!». Колькі было радасці! Яшчэ старанней пачалі рыхтавацца, каб не асароміцца ў сталіцы. І раптам, за некалькі дзён да ад'езду, з абласнога Дома народнай творчасці пазванілі: «Выязджаць не

траба: «Вяселле» і «Бульбу» будзе выконваць гурток педінстытута». Як вы думаеце: чаму нас, ініцыятараў гэтых цікавых нумароў, не запрасілі ў Мінск? Так крыўдна нашым дзяўчатам. Вы напішаце пра гэта?

Зіна хвалявалася не на жарт. Я падумала: як цудоўна, што дзяўчына даражыць гонарам свайго калектыву, свайго калгаса, у якім знайшла родны дом.

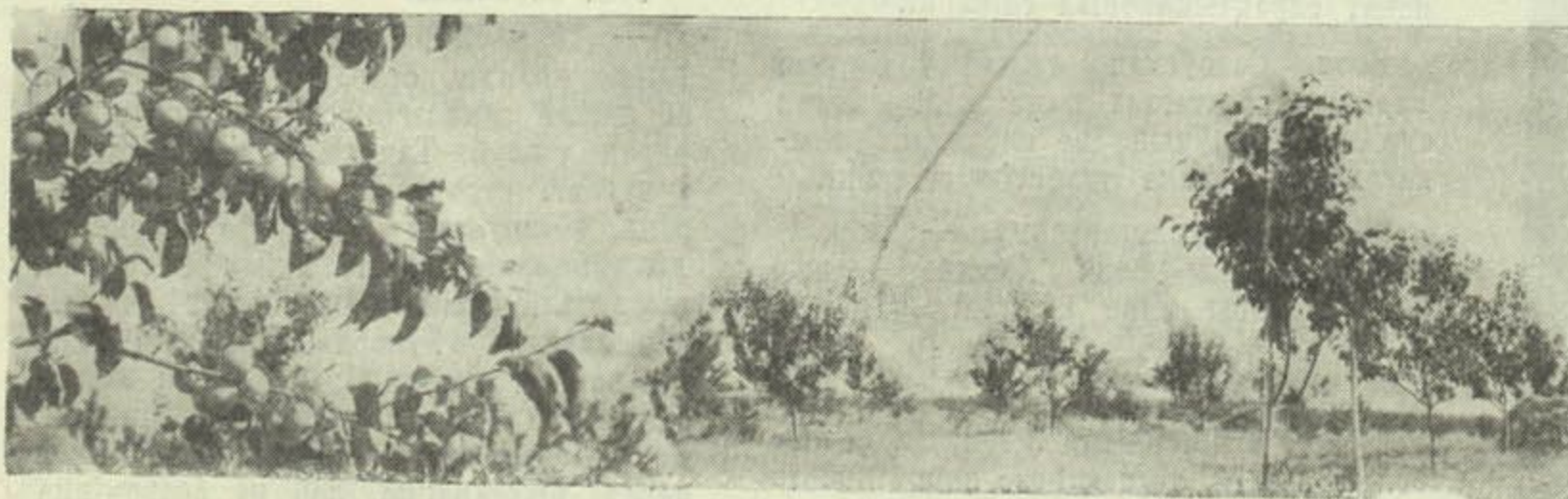
* * *

Новае жыццё ў вёсках Заходняй Беларусі відаць ва ўсім: у радзё, якое гучыць у кожным доме, у машынах, якія працуюць на калгасных палях, і галоўнае — у новым лёсе людзей.

Вользе Васільеўне Тыльковіч пашанцавала расці пры савецкай уладзе. Яна скончыла сямігодку, пасля Пінскую трохгадовую сельскагаспадарчую школу і з дыпламам агранома вярнулася ў родны калгас. Пабыла крыху аграномам. Потым прызначылі памочнікам брыгадзіра. Новая работа была непрывычнай. Неабходна было з такім-жа ўменнем, з якім раней аглядала глебу і расліны, прыглядацца да людзей, вывучаць іх настрой, умець правільна выкарыстаць на рабоце.

— Шмат хвалявалася, — расказвае Вольга Васільеўна, — а ўсё скончылася добра. Брыгада сабрала сёлета выдатны ўраджай: пшаніцы па 26,5 ц з гектара, лёну — па 6,5 ц сям'я і 6 ц валакна. А калі-б вы бачылі, як дружна працуюць нашы калгаснікі: за твадні ўбралі пшаніцу, за тры — азім'я з плошчы ў 60 гектараў! Інакш і быць не можа: на сваёй зямлі працуем, для сябе. Пра хлеб цяпер ніхто не клапоціцца. Мая сям'я — я, бацька і маці — авансам атрымала паўтары тоны збожжа і 3 тысячы рублёў.

У Вольгі Васільеўны двое братоў — адзін паехаў на цаліну, пабудаваўся, абзавёўся сям'ёй, другі працуе ў калгасе, таксама пабудаваў новы дом, жыць заможна.

На 54 гектарах раскінуўся малады сад. Калгас імя Хрушчова з'яўляўся ўдзельнікам Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі па пасадцы і захаванню маладога саду. Фото П. Нікіціна.

Слухаючы Вольгу Васільеўну, успамінаюцца словы бабкі Кнюх: «Радасны, шчаслівы лёс напаткаў нашых дзяцей і ўнукаў пры савецкай уладзе».

М. КУЗНЯЦОВА.

Пінскі раён.

Каля праўлення калгаса рэгулярна вывешваюцца свежыя нумары калгаснага «Вожыка». Старшыня калгаса П. Шаманскі так ацэньвае дзейнасць калгаснай сатыры: «Цяжка ўлічыць, але, здаецца, дзевяноста працэнтаў калгаснікаў, якія трапілі ў «Вожык», сталі на правільны шлях».

Лепшыя свінаркі калгаса (злева направа): Ганна Іванцова, Вольга Дзяжко, Зіна Хлебус, Вольга Садоўская, Дар'я Кнюх, Мар'я Садоўская і Ганна Дзікавіцкая.

ДРУГАЯ Ларысы

З чым толькі не параўноўваюць чалавечае жыццё — і з доўгай, бясконцай дарогай, і з цёмным лесам, і з бяздонным акіянам, і з бурнай ракой! Магчыма, ва ўсіх гэтых параўнаннях і ёсць свой сэнс. Чалавечае жыццё і сапраўды можа быць падобна і на акіян, і на цёмны лес, і на бясконцаю дарогу. А хіба не бывае яно падобным на доўгі год са сваёй пахмурнай восенню і лютай зімой, з прыгожай яркай вясной і спякотным летам? І чым даўжэй зацягнецца восень ці зіма, тым цяжэй чалавеку жыць. А калі напаткае яго працяглая вясна, тым шчаслівей яму жыць. Здаецца-ж і так, што перажывае ён не адну, а некалькі вёснаў. У звычайным годзе так не бывае, а ў чалавечым жыцці ўсё можа быць...

У гарачы жнівеньскі дзень 1947 года ў цэху з'явілася акуратна і да твару апранутая жанчына з сумнымі вачыма. Стрымана павітаўшыся з усімі, яна моўчкі ўзяла заданне і пачала рыхтаваць рабочае месца. Стрыжнёўшчыкі зацікавіліся: хтс яна, адкуль, чаму захацела гут працаваць, няўжо не знайшла лягчэйшай работы?

У руках жанчыны спрытна захадзілі гладзілка, набойка. Дрот клаўся якраз на месца, стрыжні выходзілі роўныя, не развальваліся, як звычайна ў навічкоў.

— Бачыш ты, умею... — здзівілася Маруся Шапецька.

А ўвечары ўжо даволі добра ведалі «біяграфію» новенькай. Зваць Ларыса, прозвішча Скоранава. Прыехала з Сімферопалю. Мае двух дзяцей. Узрост — 34 гады. Жыве ў бацькі, Сцяпана Іваноўскага, былога рабочага ліцейкі. Сцяпана многія ў цэху памяталі. Ён працаваў тут яшчэ да рэвалюцыі і толькі пасля вайны перайшоў на «Ударнік». Словам, аб усім даведаліся цікаўныя стрыжнёўшчыцы. Толькі адно для іх было загадкай: чаму ў новенькай сумныя вочы?

...«Раз-любіў... раз-любіў... раз-любіў...» — адступваюць колы цягніка. «Чу-у-у-жя!» — вые паравоз на паваротах. Міма вокан вагона праносяцца дрэвы, тэлеграфныя слупы, хаты незнаёмых вёсак. Ларыса едзе дадому, у родны Мінск, з далёкага поўднёвага горада. Прытуліўшы да грудзей малую Тамарку, пакутліва думае: «Вось і скончылася мая вясна. Каму я цяпер патрэбна?» З галавы не выходзіць расставанне з Іванам. Яны тады так і не

ВЯСНА

Сцяпанаўны

вырашылі: назусім расстаюцца ці часова. Але Ларыса не магла з ім далей заставацца, дзяліць яго каханне з другою жанчынай.

І вось едзе. Куды? Дзеля чаго? У Мінску — бацька, памятны з дзяцінства дом, завод каля рэчкі, ліпы на вуліцы. І ўспаміны — светлыя, чыстыя — аб самым дарагім. Пройдзе яшчэ некалькі дзесяткаў год, а яны застануцца ў памяці...

...Уздоўж запыленай, наскрозь прапаленай сонцам вуліцы бяжыць дзяўчынка. Паркалёвы, дабыла замыты сарафанчык ледзь прыкрывае загарэлыя падрапанія каленкі. Тонкія пушыстыя косы падаюць на хударлявыя плечы. А вочы — вялікія, шэрыя, бяздонныя, — здаецца, стараюцца ўвабраць у сябе і блакітнае неба, і бясконцую вуліцу, і зялёныя дрэўцы. «Як-жа хораша жыць на свеце!» — здаецца, гавораць гэтыя вочы і ўся тонкая, зграбная постаць дзяўчынкі.

Ля варот заводзіка, які носіць назву «Сельскагаспадарчыя майстэрні», сабраліся рабочыя. Сядзяць на зямлі, на дошках, каменні. Разгарнулі клуначкі з хлебам, гуркамі, цыбуляй, яйкамі, бутэлькамі малака. Абед прынеслі дзеці, і зараз яны займаюцца сваімі справамі.

— Эй, Сцяпан, а дзе-ж твая? Пажылы рабочы, акуратна разгладжваючы вусы, усміхаецца:

— Вунь скача...

Дзяўчынка ў паркалёвым сарафане, размахваючы вузельчыкам у загарэлай руцэ, яшчэ здалёк крычыць:

— Затрымалася! Нясу!

Перадаўшы вузельчык, яна хутка знікае ў варотах завода. На хаду кідае:

— Я пагляджу, тата...

— Бач ты, «пагляджу», — гаворыць стары ў зашмалёванай куртцы. — Уся ў Сцяпана пайшла: так і круціцца каля жалеззя.

— Ларыска ў мяне малайчына, — задуманна адзваецца Сцяпан. — Толькі вучыцца не надта ахвоча. Кажа: ліцейшыкам буду. А які з яе ліцейшык? Каза!

— Ды дзе ты бачыў, каб баба ліцейшыкам была? — дадае стары ў куртцы. — Ліцейны цэх — не жаночая справа.

— Чаму-ж не? Можна стрыжнёўшчыцай быць, — запэўнівае адзін з маладзейшых рабочых.

Але старыя не згодны.

— А хіба стрыжнёўшчыцы мёд? Усё жыццё ў зямлі хадзіць не вельмі прыемна.

— А Ларыска мая кажэ, што завод — якраз па ёй. Можна і мае рацыю дзяўчо, — усё так жа задуманна гаворыць Сцяпан і, не то жартуючы, не то ўсур'ёз, дадае: — Вось вазьму ды і прывяду ў цэх: хай працуе.

Калі табе шаснаццаць год, цяжка спыніцца на чым-небудзь адным. Здаецца, усе справы прыдуманы якраз для цябе, і ты хапаешся то за адну, то за другую, але ні адна не прыносіць задавальнення. Падручнікі, школьныя задачкі таксама не займаюць. Вось у бацькавым цэху — гэта здарава!

Ларысіны вочы нястрымна блішчаць, калі яна туды трапляе. І бацька задумваецца. Што-ж, можа ліцейная справа — і сапраўды яе лёс? Не аднымі-ж іголкамі ды ніткамі жанчыне займацца?

Аднойчы раніцай Сцяпан Іваноўскі прыйшоў на завод не адзін. З ім была дачка. Гладка прычасаная, з чыста вымытым тварам, сур'ёзная і строгая, Ларыса з гонарам азірлася вакол. Сёння яна стала членам заводскага калектыву, «рабочым класам», як кажэ бацька.

Стары Сцяпан Іваноўскі не памыліўся ў дачцэ. Неўзабаве аб ёй ужо гаварылі, як аб спрытнай і ўмелай стрыжнёўшчыцы. У той час Ларысе здавалася, што вакол яе кіпіць і пераліваецца ўсімі фарбамі бясконцай вясны. Адну за другой прыносіць яна радасці: прысваенне разрады, уступленне ў комсамол, курсы профруху і, нарэшце, самае галоўнае і незвычайнае — каханне.

Якім-жа быў тады Іван Скоранаў? Прыгожым, дужым, мужным? А можа Ларыса проста хацела яго такім бачыць? Хто ведае, за што і пакахала. На свеце-ж дзеецца так: прыходзіць час — і тваё сэрца забірае адзіны, самы родны, для якога на ўсё гатова.

— Ларыса, навошта табе працаваць? Хіба я не зараблю на ўсіх?

— Калі ты так хочаш, то і я згодна.

Бывай любімая работа. Няма ўжо на свеце стрыжнёўшчыцы Ларысы Іваноўскай. Ёсць хатняя гаспадыня Ларыса Скоранава. Яна дзяцей гадуе, мужу абед гатуе і не скардзіцца на лёс. Не скардзіцца і тады, калі завіруха вайны разлучае з Іванам. Яна цяроўліва чакае. Чакае пісем, перамогі. Чакае мужа, кахання.

Вайна пашкадавала каханага, але не пашкадавала кахання Ларысы. На франтавых дарогах знайшлася жанчына, дзеля якой Іван забыў родную жонку.

Майстар фармоначнага цэха станкабудаўнічага завода імя Кірава Ларыса Скоранава дае ўказанне стрыжнёўшчыцы Вользе Канчак.

Фото П. Нікіціна.

Ларысе агідна ўспамінаць два першыя гады жыцця з мужам пасля вайны. Кожны крок, кожны погляд, кожнае слова Івана былі прасякнуты хлуснёй. Хто вытрымае такое? Ларыса не вытрымала... І вось пад стук колаў — думкі, думкі... «Скончылася мая нядоўгая вясна!»

* * *

Сумныя вочы ў Ларысы Сцяпанаўны, а рукі спрытныя. Самы складаны стрыжань робяць яны нібы жартам. Яшчэ няма і трох месяцаў, як Ларыса прыйшла на завод, а ўжо ўсё часцей чуецца: «Спытайцеся ў Скоранавай. Папрасі Ларысу Сцяпанаўну».

У адной з новенькіх не ладзілася справа, нават слёзы выступілі на вачах. Здаецца, правільна набірае скрынку, а стрыжні не выходзяць. Маруся Шапецька парэла:

— Папрасі Скоранава, каб павучыла.

— А яна можа? — схамянулася дзяўчына.

— Яна ўсё можа.

Ларыса Сцяпанаўна пачула гэта і быццам глянула на сябе з боку. Людзі хваляць. Значыць, яна сапраўды ім патрэбна?

Вясной у стрыжнёўшчыц не стала майстра. Некалькі дзён аддзяленне чакала новага спецыяліста. Сярод старэйшых рабочых узнікла думка:

— Зрабіць-бы майстрам Ларысу Сцяпанаўну!

Да начальніка цэха накіравалі цэлую дэлегацыю.

— Мы хочам, каб майстрам

у нас была Ларыса Сцяпанаўна.

— А чаму іменна яна?

— Таму, што працаўнік яна сапраўдны. Калі чалавек душы рабоце аддае, дык можна ў ім не сумнявацца, — адказаў за ўсіх Пётр Мурашка.

Новае прызначэнне і здзівіла і ўсхвалявала Ларысу. Яна была першым майстрам-жанчынай на заводзе. Значыць, яна сапраўды патрэбны чалавек? Значыць, усе яе цяжкія перажыванні не так ужо і важны?

І ў Ларысе зноў прачнулася дзяўчынка з пушыстымі косамі, комсамолка трыццаціх гадоў, якая марыла стаць ліцейшчыцай. Яна па-ноўму глянула на сваю працу. Адказнасць за работу многіх, пачуццё злітнасці з калектывам быццам абудзілі яе.

— Павесялела наша Сцяпанаўна, — жартавалі рабочыя, назіраючы за новым майстрам.

Знаходзіліся і скептыкі:

— Які там з бабы майстар? Тут і мужчына не справіцца...

Але лепшага настаўніка, як Ларыса Сцяпанаўна, у цэху не знойдзеш.

Вось стаіць над скрынкай дзяўчынка. Чорныя броўкі, шэрыя вочкі, кірпаценькі нос — проста дзяўчо. У адчай яна кідае на зямлю набойку, выцірае рукой вочы, разводзячы па твары брудныя пасмы.

— І што за ліха? Учора выходзіла добра, а сёння ламаюцца.

— Што з табой, Ала?

— Ой, Ларыса Сцяпанаўна,

даражэнькая, не магу. Хоць плач, не выходзяць.

— А ты не плач. Набівай, а я пагляджу.

Ларыса Сцяпанаўна назірае. Але Трушкевіч толькі семнаццаць год. Дзяўчына бойкая і хоча працаваць. Ларыса Сцяпанаўна бачыць свае памылкі ў такіх-ж гады.

— Дык ты-ж дрот няправільна ўстаўляеш! А трэба так.

Два-тры рухі — і гатовы стрыжань стаіць на дошцы.

Цяпер Ала Трушкевіч адна з лепшых рабочых аддзялення. А колькі такіх юных, няўмельных прыходзіць у цэх!

Хоць і перамяніўся цэх за дзесяць год, але ўсё роўна «ліцейка» — непрыгляднае месца. І ўсё-ж Ларыса Сцяпанаўна ні з кім не памянлася-б работай. Як можна: такі ў іх завод!

Станкі беларускага завода імя Кірава вядомы не толькі ў Савецкім Саюзе. Яго прадук-

цыя ідзе ў Індыю і Кітай, Карэю і Польшчу, Румынію і Балгарыю. Сотні рабочых завода з гонарам гавораць:

— Мы кіраўцы!

Завод сёлета будзе адзначаць сваю 75-ю гадавіну. Зразумела, тое «прадпрыемства», якое стаяла тут 75 год назад, не параўнаеш з сённяшнім прыгажунцом. Але тым не менш, рабочыя ганарацца тым, што іх завод — старэйшы ў рэспубліцы.

Ларыса Сцяпанаўна і ўявіць сабе не можа, што-б яна рабіла без завода.

Вунь Маруся Жарко, старая работніца, здалёк махае рукой.

— Сцяпанаўна, скрынак няма, паклапаціся!

— Зараз, пачакай. А як у цябе са здароўем?

— Ды нічога, лепш. Дзякую.

Маруся нядаўна цяжка хварэла, і Ларыса Сцяпанаўна пільна ўглядаецца ў яе твар. А вось з другога боку кліча яе

маленькая, круглатварая стрыжнёўшчыца:

— Паглядзіце, які стрыжань!

Ларыса Сцяпанаўна глядзіць. Стрыжань авальны: з мадэльнага цэха перадалі бракаваную мадэль.

— Нясі гэтую скрынку Мілановічу. Хай зробіць як след.

Ларыса Сцяпанаўна і сама не заўважыла, як з душы яе прапаў тупы боль. Старыя рабочыя забылі пра жанчыну з сумнымі вачыма. Вочы Ларысы Сцяпанаўны цяпер могуць быць і строгія, і сур'ёзныя, і вясёлыя, і пшчотныя. І як у тую незабыўную вясну, як 20 год назад, па-маладому б'ецца сэрца. Адкуль-жа і калі прыйшла новая вясна? Можа тады, у сакавіку, калі ўсе рабочыя аддзялення казалі: «Хочам майстрам Сцяпанаўну?» А можа на тым сходзе, дзе вылучаліся кандыдаты ў дэпутаты гарадскога Савета і першым назвалі яе прозвішча? А можа

яшчэ пазней, калі перад партыйным сходам расказвала яна сваю такую простую і кароткую біяграфію? Як уздрыганулася тады яе сэрца, калі над галовамі ўзняўся лес рук, а парторг канстатаваў:

— Аднагалосна.

Калі Ларыса Сцяпанаўна думае пра ўсё гэта, яна дзівіцца:

— Здаецца, і не маладая ўжо, а сэрца як вясной спявае.

...Міхаіл Прышвін пісаў:

«Высока ў небе на суку птушка сваю дзюбу то адчыніць, то зачыніць. Гэта заранка спявае, гэта заранка славіць світанне, але песні не чуваць. Гэта таму, што заранка славіць світанне, а не сама славіцца перад людзьмі...»

І вось мы гаворым, калі чалавек пачынае славіць світанне, а не сам світаннем славіцца, тады і пачынаецца вясна самога чалавека...

Р. САМУСЕНКАВА

А ЖЫЎЛЕНА ў канцы Цімкавіч, ля калгаснага саду. Далёка разносіцца грукат каменя. Час-ад-часу сюды заварочвае аўтамашына з вадой... Тут будуць сіласную траншею.

Кіпіць работа, спяшаюцца будаўнікі, бо час не чакае. Трэба своечасова назапасіць даволі корму для грамадскага статку, каб больш было мяса, малака, масла.

Стараюцца вучні мясцовай школы — Галіна Пасюк, Вера Шангірэй, Коля Сямашка. Яны насыпаюць жвір у скрынку. Мільгаюць рыдлёўкі ў маладых руках, спорыцца работа. Разам з імі працуе і настаўнік Іван Матусевіч.

— Іван Нікалаевіч! Мо' хопіць жвіру? Тут ужо будзе поўскрынікі, — звяртаецца да настаўніка вучаніца.

— Хопіць, — згаджаецца ён.

Вучні насыпаюць у жвір два вядры цэменту, старанна перамешваюць, наліваюць вадку...

Гатовы раствор заліваюць у прасвет між апалубкай і сценкай катлавана. Усё вышэй узнімаюцца цэментныя сценкі. Тры секцыі ўжо гатовы, і крайнюю запаўняюць сіласнай масай. Раз-пораз да траншэі пад'язджаюць аўтамашыны, і зноў-жа вучні спрытна арудуюць віламі, згружаюць зялёную масу.

— Малайцы школьнікі, старанныя, працавітыя! — гавораць у Цімкавічах.

6

І сапраўды, вучняў летам уба-

Выступае жаночая група настаўніцкага хору Цімкавіцкай школы.

Так заваёўваецца аўтарытэт

чыш усюды: на полі, на таку, на лузе. Да працы прывучыла іх школа. Зінаіда Іосіфаўна Раманенка, як кіраўнік школы, клапаціцца аб тым, каб моладзь, ідучы ў жыццё, не баялася цяжкасцей. Яна сама служыць для іх яскравым прыкладам: калі трэба, працуе на полі разам з калгаснікамі.

Цімкавіцкая школа добра падрыхтавалася да заняткаў. Кожны класны пакой ззяе толькі што пабеленымі сценамі. Адрамантаваны парты, пафарбаваны вокны і дзверы, завезена паліва.

Шмат увагі ўдзяляе дырэктар стварэнню добрай політэхнічнай базы. Каля аднаго са школьных будынкаў вецер круціць прапелер электрарухавіка. Старшакласнікі на практыцы вывучаюць электрычнасць. Яны робяць доследы, выконваюць прасцейшыя электрамонтажныя работы. У слясарнай майстэрні апілоўваюць і рэжуць метал, працуюць па чарцяжах пад наглядом кіраўніка практычных

заняткаў К. Андруковіча. Тут ёсць усе ўмовы для заняткаў: добрае абсталяванне на 20 рабочых месц, свідравальны і такарна-вінтарэзны станкі, неабходны інструмент. У сталярнай майстэрні ўстаноўлена 10 варштатаў. Цімкавіцкія майстэрні — лепшыя ў раёне. Нездарма тут праводзяць раённыя семінары кіраўнікоў практычных заняткаў. Але абсталяванне далоса не лёгка. Ціскі, інструмент, варштаты набылі за сродкі, сэканомленыя на рамонце, які выканалі самі настаўнікі на чале з Зінаідай Іосіфаўнай.

Цімкавіцкія школьнікі захапляюцца тэхнікай. Адны займаюцца ў гуртку марскога мадэлізма, другія вучацца вадзіць трактар і аўтамабіль, трэція — фатаграфавальныя, чацвёртыя — сталярнічаць. Дзяўчынкі вышываюць і шыюць.

Зінаіда Іосіфаўна карыстаецца вялікім аўтарытэтам сярод настаўнікаў. Да яе звяртаюцца па школьных і грамадскіх, асабістых і сямейных справах, і яна заўсёды дапамагае, падкажа, пагаворыць ад душы, супакоіць чалавека. Разам з тым яна — патрабавальны кіраўнік, які не церпіць гультайства і нядбайных адносін да справы.

Асабліва клапаціцца яна аб малых. Часцяком заходзіць да першакласнікаў. Яна ўспамінае, як чатыры гады назад першы клас вяла Мар'я Сцяпанаўна Семяновіч, якая часта скардзілася на ніз-

кі ўзровень развіцця дзяцей. Аднойчы яна прыйшла ў распач:

— Не, я не магу. Не магу працаваць, Зінаіда Іосіфаўна. Гляньце, што за клас у мяне падабраўся. Адны няздольныя дзеці. А ёсць такі, што зусім не чуе. Дайце мне які-небудзь іншы клас; ну, хоць другі...

— Супакойцеся, Мар'я Сцяпанаўна. Вядома, вам нялёгка. Ды яно і зразумела: гэта-ж першакласнікі. А што няздольныя — памыляецца. Падумаіце, ці ўсё вы зрабілі, каб дамагчыся поспеху? Дарэчы, дзе ў вас сядзіць хлопчык, што дрэнна чуе?

— На другой парце.

— А вы пасадзіце яго на першую. Дадому схадзіце, пагаварыце з бацькамі.

Гутарка ў той дзень зацягнулася доўга. Дырэктар раіла настаўніцы больш увагі ўдзяляць адстаючым і галоўнае — больш працаваць над сабой, часцей заглядваць у методыкі, вучыцца ў лепшых настаўнікаў.

Зінаіда Іосіфаўна ад душы радавалася кожнаму поспеху настаўніцы. І многія з вучняў падцягнуліся. Нават Валерык Астаповіч пачаў пісаць дыктоўкі на «5» і «4». Цяпер ён ужо вучань пятага класа.

Зінаіда Іосіфаўна ўмее заўважыць добрае ў чалавеку, адзначаць яго поспех, удачу. Аднойчы вучаніца Рая Буранкова знайшла грошы і перадала настаўніцы. Як быццам, не здарылася нічога асаблівага. Але дырэктар удала выкарыстала гэты выпадак. На піонерскім ранішніку дзяўчынка атрымала падзяку. Яе ўчынак паслужыў для дзяцей добрым прыкладам.

Шмат працы ў Зінаіды Іосіфаўны, але яна настойліва павышае сваю кваліфікацыю, выконвае вялікую грамадскую работу.

... У кабінет увайшоў завуч Шаравар.

— Зінаіда Іосіфаўна, загадчык клуба з Варонаўшчыны просіць, каб далі канцэрт у брыгадзе.

Параліся з настаўнікамі.

— Што-ж, канцэрт трэба даць, — згадзіліся педагогі.

— Я мяркую так, — сказала Зінаіда Іосіфаўна. — Правядзем там бацькоўскі сход, а пасля — канцэрт.

... У клубе заняты ўсе месцы. Людзі стаяць каля сцен, у праходах. На сцэне выступае хор настаўнікаў.

Я ў сераду радзілася,
Гора маці, гора.
Пасылаюць жыта жаці
На чужое поле... —

гучыць беларуская народная песня. Яе змяняюць рускія, украінскія, польскія. Поўгадзіны назад калгаснікі слухалі лекцыю Зінаіды Іосіфаўны аб выхаванні ў сям'і, а цяпер яна дырыжыруе хорам.

... Вось ідзе спектакль па п'есе Б. Ласкіна «Пытанне аб выхаванні». Гледачы смяюцца ад душы. Вельмі ўжо добра іграюць настаўнікі Кражымскі, Рудзін. Асабліва падабаецца Рэйнгальд. У створаным ёю вобразе многія пазнаюць сваіх суседак, якія няправільна выходзяць дзяцей, часам робяць за іх урокі.

На абласным аглядзе сельскіх агітбрыгад гэты спектакль адзначылі як лепшы.

Добра ведаюць у раёне калектывы мастацкай самадзейнасці цімкавіцкіх настаўнікаў. Педагогі — аматары сцэны — выступаюць з канцэртамі ў Капылі, у суседніх вёсках. І ўсюды ініцыятарам справы — Зінаіда Іосіфаўна. Яшчэ вучаніцай прымала яна актыўны ўдзел у школьных вечарах. А стаўшы настаўніцай, кіравала самадзейным калектывам. Добры драмгурток стварыла ў Осаўскай школе на Бабруйшчыне. Самадзейныя артысты паспяхова выступілі тады са спектаклем «Паўлінка» перад самім аўтарам — Янкай Купалай.

Любоў да мастацтва, да народнай песні Зінаіда Іосіфаўна захавала на ўсё жыццё. І пасля вайны здолела ўзорна наладзіць работу танцавальнай групы, драматычнага і харавога гуртку. Вось чаму два гады назад ёй прапанавалі кіраваць раённым настаўніцкім хорам. Цяпер у хоры 59 педагогаў. Слава аб ім выйшла далёка за межы Капыльшчыны.

Дапамагла Раманенка разгарнуць мастацкую самадзейнасць і ў калгасе імя Калініна. Яна стварыла добры хор, у якім разам з

моладдзю спяваюць і пажылыя людзі: пісьманосец Аляксандра Бачурына, работнік пажарнай аховы Мікола Зуеў і яго жонка Мар'я. Многія з харыстаў — былыя выхаванцы Зінаіды Іосіфаўны. Любоў да песні яна прывіла ім яшчэ ў вучнёўскім хоры. Яе выхаванцаў сустрачеш і ў брыгадных клубах Цімкавіцкага сельсовета. Гэта Чаркас Антон, які цяпер загадвае клубам у Чарнагубаве, Чаркас Аляксандр з Рачковіч, Е. Валністы, які кіруе сярэдняй школай у Быстрыцы.

Дзіву даешся, як толькі спраўляецца Зінаіда Іосіфаўна са сваімі шматлікімі грамадскімі даручэннямі. Яна — член райкома партыі, пазаштатны лектар райкома, кіраўнік лектарскай групы пры Цімкавіцкім сельсавеце, дэпутат сельсовета. Яна яшчэ ўзначальвае метадычную камісію выкладчыкаў рускай і беларускай моў у 8—10 класах.

Спраўляецца, і паспяхова. Нездарма Беларускае таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў узнагародзіла тав. Раманенка за ўмелую арганізацыю работы лектарскай групы.

А сёлета вучнёўскі і калгасны хоры, якімі кіруе Зінаіда Іосіфаўна, узнагароджаны граматамі на абласным фестывалі мастацкай самадзейнасці. Атрымала грамату і сама тав. Раманенка.

На ўсіх, каму даводзіцца сустракацца з гэтай скромнай жанчынай, яна робіць глыбокае ўражанне. Кожнага радуе, што яе праца не засталася незаўважанай. Некалькі год назад яе ўзнагародзілі ордэнам «Знак пашаны». А нядаўна Зінаідзе Іосіфаўне прысвоілі ганаровае званне заслужанай настаўніцы школ БССР.

В. ЗОРЫН.

Цімкавіцкая СШ імя Кузьмы Чорнага, Капыльскі раён.

У малюнічай мясцовасці на беразе возера Нарач працуе дом адпачынку для рабочых друкарні імя Сталіна. Выдатна праводзяць свой адпачынак друкары: чыстае паветра, сасновы бор умацоўваюць здароўе. На здымку вы бачыце маладажонаў — рабочых друкарні (злева направа): Баркун — Міхаіла і Ніну, Пучынскіх — Алу і Яфіма, Валахановічаў — Леаніда і Зінаіду, якія сёлета пабывалі тут.

Фото
А. Карніцкага.

У ВЕРАСНІ гэтага года спаўняецца 80 год з дня нараджэння Ф. Э. Дзержынскага — бясстрашнага рэволюцыянера, вернага барацьбіта за справу вызвалення працоўных ад капіталістычнай эксплуатацыі, выдатнага дзеяча Комуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, палымянага барацьбіта за комунізм.

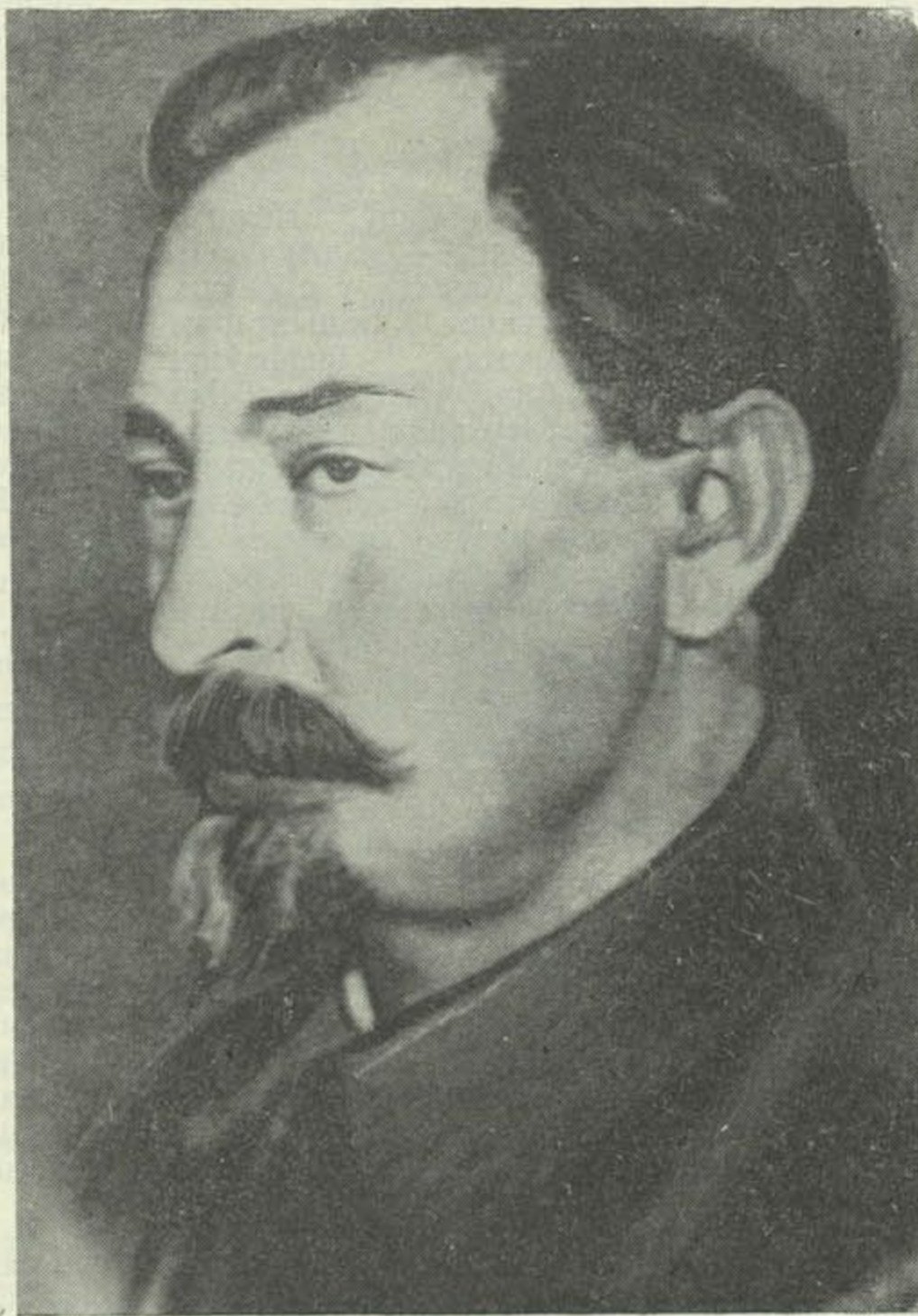
Фелікс Эдмундавіч Дзержынскі нарадзіўся 11 верасня 1877 г. у невялікім родавым маёнтку Дзержынава Ашмянскага павета Віленскай губерні (цяпер Івянецкі раён Маладзечанскай вобласці) у польскай сям'і настаўніка матэматыкі. Дзіцячыя гады правёў на вёсцы, дзе з расказаў маці, Алены Ігнатаўны, даведаўся пра цяжкае, бяспраўнае жыццё польскага, беларускага і літоўскага народаў. Расказы маці, як пазней пісаў у сваіх успамінах Дзержынскі, адыгралі рашаючую ролю ў тым, што ён пазней «пайшоў па тым шляху, па якім ішоў...».

У 1894 годзе, семнаццацігадовым юнаком, будучы вучнем сёмага класа Віленскай гімназіі, Фелікс уступіў у школьны сацыял-дэмакратычны гурток самаадукацыі, а праз год стаў членам літоўскай сацыял-дэмакратычнай арганізацыі і прыкмуў да левага рэволюцыйнага крыла яе. З дапамогай рабочых ён пачаў упарта авалодваць марксісцкай тэорыі і адначасова прымаў актыўны ўдзел у прапагандысцкай і агітацыйнай рабоце сярод рамесніцкай і фабрычна-заводскай моладзі.

Рэволюцыянер па прызнанню, па складу сваёй кіпучай шматграннай дзейнасці, Ф. Э. Дзержынскі заўсёды імкнуўся быць у гущы народных мас, працаваць з імі, вучыць іх рэволюцыйнай барацьбе і ў той-жа час вучыцца ў народа: «Трэба быць бліжэй да масы і самому з ёй вучыцца», — не раз падкрэсліваў Дзержынскі. Для таго, каб быць бліжэй да масы, ён у 1896 годзе кінуў гімназію і зрабіўся прафесіянальным рэволюцыянерам, аддаўшы 22 гады падпольнай партыйнай рабоце.

У гады першай рускай рэволюцыі Ф. Э. Дзержынскі прымаў актыўны ўдзел у арганізацыі рабочых Польшчы і Літвы на барацьбу супроць царскага самадзяржаўя, капіталістаў і памешчыкаў, рыхтаваў масы да ўзброенага паўстання. Знамянальнай падзеяй у яго жыцці была асабістая сустрэча з В. І. Леніным на IV з'ездзе РСДРП у красавіку 1906 года ў Стакгольме. На гэтым з'ездзе Дзержынскі стаў на ленінскую пазіцыю і актыўна падтрымліваў большэвікоў у барацьбе з меншавікамі. На з'ездзе ён быў уведзены ў склад ЦК РСДРП у якасці прадстаўніка ад сацыял-дэмакратычнай партыі Польшчы і Літвы.

ПАЛЫМЯНЫ ЗМАГАР ЗА КОМУНІЗМ

мі. Але ні арышты, ні турмы, ні жалезныя кайданы не пахіснулі яго палымянай веры ў блізкую перамогу пролетарскай справы, якой Дзержынскі прысвяціў усё сваё жыццё, аддаў усяго сябе без астатку. Сустрэкаючы пяты раз новы год у турме, ён 31 снежня 1908 года ў сваім дзённіку пісаў: «Я бачу велізарныя масы, ужо прыведзеныя ў рух, якія расхістваюць

Кіпучая работа Фелікса Эдмундавіча па аднаўленню і стварэнню партыйных арганізацый, па згуртаванні рабочага класа на рэволюцыйную барацьбу часта перапынялася паліцэйскімі арышта-

стары лад, — масы, у асяроддзі якіх рыхтуюцца новыя сілы для новай барацьбы... Я ганаруся тым, што я з імі, што я іх бачу, адчуваю, разумею і што я сам многае адпакутаваў разам з імі. Тут, у турме, часта бывае цяжка, часам нават страшна... І, тым не менш, калі-б мне трэба было пачаць жыццё нанова, я пачаў-бы яго так, як пачаў». Вера ў светлую будучыню ніколі не пакідала Дзержынскага. «Не варта было-б жыць, калі-б чалавецтва не асвятлялася зоркай сацыялізма, зоркай будучыні», — пісаў ён у «Дзённіку вязня».

У гады рэакцыі, а затым новага рэволюцыйнага ўздыму Дзержынскі рашуча змагаўся супроць меншавікоў — ліквідатараў, адзавістаў і трацкістаў за ўмацаванне нелегальных партыйных арганізацый, за выкарыстанне ўсіх легальных магчымасцей для рэволюцыйнай работы ў масах.

Пасля лютаўскай рэволюцыі 1917 года, якая вызваліла Фелікса Эдмундавіча з Бутырскай турмы, ён уключаецца ў работу маскоўскай большэвіцкай арганізацыі, прымае дзейны ўдзел у рабоце Красавіцкай канфе-

рэнцыі РСДРП(б) і VI з'езду, які нацэліў партыю на падрыхтоўку ўзброенага паўстання. На гэтым з'ездзе Дзержынскага выбіраюць членам ЦК партыі. У бурныя дні падрыхтоўкі сацыялістычнай рэволюцыі Дзержынскі пад кіраўніцтвам В. І. Леніна выконваў адказныя даручэнні ЦК партыі, уваходзіў у склад Партыйнага цэнтра і Ваенна-Рэволюцыйнага Камітэта па кіраўніцтву ўзброеным паўстаннем. Рэволюцыйныя атрады рабочых, салдат і матросаў, якія ўзначальваліся большэвікамі, захапілі пошту, тэлеграф, масты і іншыя важныя аб'екты Петраграда. Узброенае паўстанне перамагло. 25 кастрычніка адкрыўся гістарычны з'езд Саветаў, які прыняў на прапанову В. І. Леніна «Дэкрэт аб міры і зямлі» і сфарміраваў першы савецкі ўрад. Так збылася мара Дзержынскага, за якую ён змагаўся 22 гады, за якую 11 год прасядзеў у турме; мара, якую доўгія гады насіў у сваёй душы, грукаючы кайданамі ў змрочных засценках царызма.

Пад кіраўніцтвам Цэнтральнага Камітэта партыі Фелікс Эдмундавіч самааддана змагаўся за ўмацаванне і бяспеку маладой Совецкай дзяржавы. Для абароны заваёў соцыялістычнай рэвалюцыі ад сіл унутранай контррэвалюцыі, якія падтрымліваліся імперыялістамі на чале з ЗША, Англіяй і Францыяй, 7 снежня 1917 года была арганізавана Усерасійская надзвычайная камісія («ВЧК») па барацьбе з контррэвалюцыяй і сабатажам. Кіраўніком «ВЧК» партыя паставіла Дзержынскага. «ВЧК» зрабілася грозным сімвалам для ўсіх тых, — пісаў Ф. Э. Дзержынскі, — хто не мог прымірыцца з заваёванымі працоўных, хто марыў аб уваскрэшэнні старога рэжыму, хто рыхтаваў пятлю для рабочых і сялян».

Калі скончылася грамадзянская вайна, Дзержынскага прызначаюць наркомам шляхоў зносін. З уласцівай яму палымнасцю ён бярэцца за аднаўленне і развіццё чыгуначнага транспарту.

Высокародны вобраз Ф. Э. Дзержынскага не будзе поўным, калі не сказаць аб яго адносінах да людзей, аб той увазе, якую ён удзяляў выхаванню маладога пакалення. Ён усёй душой ненавідзеў спекулянтаў, зладзеяў, усіх тых, хто жыве за кошт працоўных. У адным з пісем у 1926 годзе ён патрабаваў прымянення суровых пакаранняў як для носьбітаў «злоўжыванняў у саўорганах, так і супроць накіпу нэпа — усялякіх спекулянтаў і паразітычных элементаў «свабоднага абароту». Але, будучы бязлітасным да ворагаў соцыялізма, у адносінах да сумленных працаўнікоў ён праяўляў выключную чуласць. Ubачыўшы аднойчы, як цяжка прыбіральшчыцам мыць падлогу, Дзержынскі загадаў зараз-жа завесці ва ўстановах швабры, каб можна было мыць падлогу не нагінаючыся. Ён штодзённа клапаціўся аб умовах работы супрацоўнікаў, іх харчаванні, жыллёвых умовах.

Асабліва сардэчна адносіўся ён да дзяцей. Бачыў у іх будучыню чалавецтва, ведаў, што на змену старой гвардыі барацьбітоў за камунізм прыйдуць новыя пакаленні, якія завершаць пачатую справу.

Мэтай выхавання Дзержынскі лічыў падрыхтоўку мужных, актыўных, высокадэйных і маральна ўстойлівых людзей. У пісьме да сваёй жонкі — Соф'і Сігізмундаўны — з Варшаўскай цытадэлі ў 1914 годзе Дзержынскі перасцерагаў, каб іх сын Ясік не стаў тыповым для таго часу буржуазным інтэлігентам. «Не цяплічнай кветкай павінен быць Ясь, — гаварыў Фелікс Эдмундавіч у гэтым пісьме. — Ён павінен валодаць усёй дыялектыкай пачуццяў, каб у жыцці быць здольным да барацьбы ў імя праўды, у імя ідэі».

Працягваючы выключна сардэчныя адносіны да дзяцей, ён у той-жа час быў працаўнікам спешчанасці і сляпой любві да іх. «Збалаваныя і спешчаныя дзеці, усякія капрызны якіх задавальняюцца бацькамі, — вырастаюць у выраджаных, слабавольных эгаістаў...».

Трэба адзначыць, што Дзержынскі не абмяжоўваўся толькі выказваннямі аб выхаванні маладога пакалення. Пасля перамогі Кастрычніцкай соцыялістычнай рэвалюцыі ён вельмі многае зрабіў для палепшання жыцця, для ліквідацыі беспрытульнасці многіх савецкіх дзяцей.

Ф. Э. Дзержынскі быў арганізатарам і першым старшынёй Камісіі ВЦВК па палепшанню жыцця дзяцей. Для гэтай мэты ў краіне пачалі стварацца працоўныя калоніі, якія перавыхавалі дзесяткі тысяч былых правапарушальнікаў, зрабілі іх дастойнымі грамадзянамі Савецкага Саюза.

Цудоўнае жыццё і шматгранная дзейнасць Фелікса Эдмундавіча Дзержынскага навечна захаваюцца ў сэрцах мільёнаў працоўных і будуць служыць яркім прыкладам для новых пакаленняў.

Ц. САЛАДКОУ,

кандыдат гістарычных навук.

Ганна Іванаўна Федзюкова каля выратаванага ёю сцяга.
Фото аўтара.

Такое не забываецца

— Ну, скажаш ты, нарэшце, дзе сцяг?!

— Нічога я не ведаю.

— Не, ты ведаеш, ты хаваеш яго! — на жанчыну зноў пасыпаліся ўдары.

— Расстраляем, чырвоная своячкі! — з пенай на вуснах шыпеў кат.

Ад цяжкіх удараў каваных салдацкіх ботаў яна страціла прытомнасць.

Нібы зграя шалёных сабак, фашысты кінуліся да яе старога бацькі, якому ішоў во семдзесят восьмы год, і маці.

— Ну, а вы, старыя д'яблы, таксама думаеце маўчаць?! Не, вы нам скажаце, дзе схаваны сцяг сельсовета і колькі партызанаў пачавала ў вас сёння. Хіба не так?

У адказ не пачулася ні слова. Закатаваны бацька праз тры дні памёр. Маці, збітая да непрытомнасці, таксама не перанесла здзекаў. Сястру, Клаву, якая мужна трымала сябе на допыце, фашысты кінулі ў машыну і павезлі ў няволю.

Але пачнем усё па парадку.

Ішоў 1941 год. Ганна Іванаўна Федзюкова працавала на меліярацыі каля вёскі Няклюдэва. Як лепшую работніцу, Ганну Іванаўну прэміявалі грашыма і месячнай пунёўкай у Маскву, куды яна павінна была прыбыць 27 чэрвеня.

...Аб тым, што немцы знаходзяцца ў некалькіх кілометрах ад Няклюдэва, стала вядома ў самы апошні момант. Старшыня сельсовета Пётр Цёмны, яе старэйшы брат, разам з групай актывістаў пакінуў вёску гадзіны тры назад. Немцы былі ўжо дзесьці каля Оршы, таму ён

з таварышамі пайшоў на ўсход праз лясныя гушчары.

Ганна Іванаўна ўбегла ў хату і ўбачыла: ля сцяны стаіць сцяг. А немцы — ужо ў вёсцы. «Ратаваць любою цаной!» — маланкай мільганула думка. У момант яна зняла палотнішча з дрэўка, скруціла і схавала на гары пад сена. Прысеўшы ля акна, яна чамусьці прыпомніла, што вось тут, у правай палове іх хаты, з 1933 года быў сельсовет. Пеця працаваў старшынёй, а яна — прыбіральшчыцай. Летам збіраліся пачаць будаўніцтва спецыяльнага памяшкання для сельсовета. І вось у вёсцы акупанты...

Баючыся, каб у выпадку пажару сцяг не загінуў, яна забірае яго з гары і разам з адзежай закопвае пад падлогай. Адроз-ж, як прыйшлі фашысты, сярод здраднікаў аказаўся Балыга — спекулянт і канакрад, люты вораг калгаснага ладу. Невядома, якім чынам пранюхаў гэты вылюдак, што Федзюкова хвае сцяг сельсовета, і данёс на яе.

У час вайны Ганна Іванаўна выконвала даручэнні партызан, пашыла не адзін дзесятка парцёпых рукавіц і маскіровачных халатаў.

Зараз Федзюкова жыве ў Няклюдэве і працуе ў калгасе. За высокародны подзвіг яе любяць і паважаюць. Сцяг, як дарагую рэліквію, яна перадала ў сельсовет. Ён напамінае людзям аб прастай савецкай жанчыне, у грудзях якой б'ецца гарачае сэрца патрыёткі.

Г. КАРАЛЕЎ.

Талачынскі раён.
Віцебская вобласць.

Анка

Сярод соцень і тысяч народных мсціўцаў, якія самааддана змагаліся ў гады Вялікай Айчыннай вайны супроць нямецка-фашысцкіх захопнікаў на Беларусі, адно з відных месц займаюць юныя падпольшчыкі Жлобіншчыны. Дзейнасць Жлобінскага комсамольскага падполля, кіруемага партыйнай арганізацыяй, — яркая старонка любові нашай моладзі да свайго Радзімы. Юныя мсціўцы знішчалі военную тэхніку ворага, актыўна дзейнічалі на чыгуначным вузле, здабывалі каштоўныя звесткі аб перасоўванні вайсковых злучэнняў ворага, дапамагаючы гэтым самым партызанскім атрадам. Дзесяткі і сотні баявых спраў на рахунку ў маладых змагароў за вызваленне роднай Беларусі.

Сярод тых, хто, рызыкуючы жыццём, помсціў захопнікам за сваё стаптанае жыццё, мы знаходзім дзесяткі імён маладых жанчын і дзяўчат, якія не скарыліся ворагу, а нароўні з мужчынамі самааддана ішлі на барацьбу. Гэта ў першую чаргу — Вера Махнач, Тамара Рэміська, Клава і Зіна Нікалаевы, Ала Пімяноўская і многія іншыя. Мы з поўным правам можам ганарыцца імі, як сапраўднымі патрыёткамі, актыўнымі барацьбітамі за наша светлае жыццё. У нарысе „Анка“ расказваецца пра адну з падпольшчыц, былую школьніцу-комсамолку — Аню Канаплянікаву.

ЧАМУСЬЦІ так называлі гэтую дзяўчыну і ў партызанскім атрадзе і сярод жлобінскіх падпольшчыкаў у часы Вялікай Айчыннай вайны. Сапраўднае-ж яе імя — Аня, Аня Канаплянікава. Ні клічка, ні сапраўднае імя, вядома, яшчэ нічога не гавораць аб чалавеку. Ды нічога вам не сказаў-бы і знешні выгляд Ані. Невысокага росту, кволая з выгляду дзяўчына, самыя звычайныя рысы твару, хіба што рабацінне на ім — адзіная бачная прыкмета — вось і ўсё, што можна сказаць пра яе знешняе аблічча.

Але якога мужа сэрца і прыгожай душы гэты чалавек! Цяжка, бадай, немагчыма падбраць такія ёмікі словы, якімі-б можна было аднойчы і беспамылкова трапіць у цэль.

Я добра ведаю Аню. Вучыліся ў адной школе, жылі па-суседству. Сустрэліся часта мы з ёю і ў тыя змрочныя часіны фашысцкай акупацыі, калі Аня становілася нашай Анкай, сыходзіліся нашы сцэжкі ў партызанцы. Сустрэліся мы часта і пасля вайны, проста, як таварышы. Але, прызнацца, ніколі не прыходзіла ў галаву думка пра вялікую чалавечую годнасць свайго таварыша, пра яго духоўнае багацце. Толькі вось зусім нядаўна адна невялікая дробязь ускалыхнула думкі, прымусіла неяк пайншаму зірнуць на чалавека.

Аня працуе зараз у Жлобіне, у магазіне. Давялося аднойчы зайсці туды. Тут было некалькі жанчын. І адна з іх, калі падышла да прадаўца, назвала яе не «таварыш прадавец», а так, як звалі мы яе гадоў, здаецца, чатырнаццаць таму назад: «Анка».

Ніхто з прысутных не звярнуў на гэта ўвагу, бо мала як хто каго можа назваць. А ў маёй памяці неяк міжвольна ўсплылі адна за адной розныя даўнейшыя падзеі і вельмі захацелася хоць з кім-небудзь падзяліцца думкамі, каб ведалі людзі, што за чалавек стаіць вось зараз за прылаўкам і так старанна адважвае соль, хлеб, цукар, адпускае розную спажывецкую дробязь...

Уваскрос у памяці перш за ўсё той цяжкі і разам з тым радасны для нас сорака трэці год, калі над шматпакутнай зямлёй беларускай вісела яшчэ чорная фашысцкая нава і ўжо гарэла зямля пад нагамі акупантаў.

...Ані тады было ўсяго шаснаццаць год...

Можа з гадзіну Аня тупала па пакоі, чакаючы, пакуль адсюль выйдучь усе наведвальнікі. Ужо разы два ці тры, кідаючы на дзівосную гасцю нядобрый позірк, выглядвала з свайго акенца прыёмшчыца рэцэптаў; зайшоўшы ў другі раз, абшарыў яе сваімі пасавелымі вачыма падцэйскі, а яна стаяла ў баку ад усіх, нібы нічога не заўважаючы.

Але вось накіравалася да выхаду апошняя наведвальніца. Гэта выходзіла старэнькая жанчына, прыгаворваючы на хаду:

— Парашок ад галавы — два яйкі, за кроплю ёду — хунт сала... А трасцу-б вам у бок з пераломаю...

Лёгкі ценёў ухмылкі прабегаў па твары Ані, яна да самых дзвярэй праводзіла позіркамі жанчыну. Раптам над самым вухам раздаўся да прыкрасці траскучы жаночы голас. Гэта крычала тая самая прыёмшчыца рэцэптаў, якой самая маўклівая і непатрабавальная наведвальніца, відаць, намазоліла вочы.

— Ну чаго стаіш, лыпаеш тут сваімі бельмамі? Не бачыш? Аптэку зачыняю!

— Ці нельга было-б крыху цішэй размаўляць, шаноўная гаспадыня, — спакойна заўважыла Аня.

Але, відаць, было ў яе голасе і ў адкрытым позірку штосьці такое ўладнае, ад чаго фанабэрыстая аптэкарша адразу асеклася, спынілася на поўслове.

— Паклічце мне, калі ласка, свайго загадчыка, — зноў спакойна і так-жа ўладна працягвала гасця.

— А ты хто такая, каб патрабаваць? Ды і «таварыша» загадчыка, — націскаючы на гэтыя словы, верашчала «гаспадыня», — няма зараз. Ёсць шэф!

— Што-ж, клічце вашага шэфа. Здаецца, Аляксандрам Фёдаравічам яго велічаюць.

Праз хвіліну-другую з канторкі выйшаў высокі хударлявы чалавек.

— Я да вас, пане шэф, — ступіла крок насустрач яму Аня.

— У чым справа, хутчэй, — буркнуў той у адказ.

— Справа надзвычай важная, пане шэф. Ці нельга было-б пагаварыць з вока на вока?

Цяжка сказаць, якім інстынктам кіраваўся «шэф», але ён павёў Аню ў асобны пакой.

— Зразуме-е-ла, — з нейкім прысвістам працягнула сама сабе «гаспадыня» і зрабіла рукой агідны жэст. — Такая нехлямяжа, а глядзі ты, х-м...

Тым часам у пакоі, куды зайшлі Аня з «шэфам», ішла свая размова.

— Скажыце, Аляксандр Фёдаравіч, нас не могуць падслухаць? — спытала Аня і без усялякага запрашэння села на зэдлік.

Ад нязвычайнай напружанасці ў яе трымцелі ногі, і, калі-б уважліва прыслухацца да яе голасу, то можна было-б і ў ім заўважыць дрыготкія ноткі. Аня ледзь стрымлівала сябе. Хацелася-б глынуць вады, тым больш, што ў ўперадзе чакалася яшчэ самае цяжкае і ці пад сілу будзе ёй, яшчэ неспрактываванай дзяўчыне, усё гэта вытрымаць. Аня, мабыць, пачырванела, бо гарэў увесь твар, за каўняром казыталі кроплі поту. Добра, што нельга было ў слаба асветленым памяшканні за рабаціннем на твары разабраць яго выраз і заўважыць, як трымцаць ногі, рукі.

— Сакрэтаў не водзім, — з якойсьці фанабэрыстасцю, уласцівай людзям, якія ведаюць сабе цану, пачаў той,

каго назвалі Аляксандрам Фёдаравічам, — спадзяюся, што і ў мяне з вамі іх не будзе.

— Будуць! — раптам уся падабраўшыся, сціснуўшыся ў маленькі, але надзвычай цвёрды камячок, адрэзала Аня.

Яе субяседнік аж падаўся крыху назад, затрашчэў пад ім зэдлік, рукі нервова заварушыліся на сталі, нібы шукаючы апоры.

— Што гэта яшчэ за напасць? — выдавіў ён з сябе.

— Я, — нешта храбуснула ў горле, — я прыйшла перадаць вам загад...

— Грамадзянчка, вы не ў час, спазніліся, — з палёгкай пачаў Аляксандр Фёдаравіч, ускочыўшы з месца і паказваючы тым самым, што на гэтым размова скончана.

— ...партызан, — скончыла Аня фразу.

— Вось вы, значыць, як, — цяпер дрыжэў голас у «шэфа», які зноў сеў і бессэнсоўна зыркаў наўкола. — Хто вас сюды паслаў?.. Правяраць мяне?.. Правакаваць?.. Н-не, дудкі. Пра маю сумленнасць прыйшлі правядаць?.. Н-не выйдзе. Я з-зараз паклічу, каго трэба...

— Паўтараю, я прыйшла да вас ад партызан. Раю вам асабліва не гарачыцца і не рабіць глупстваў.

Аляксандр Фёдаравіч не паспяваў нават асэнсоўваць таго, што гаварыла яму гэтая няпрошаная госця.

— Так, загад ад партызан: патрэбны медыкаменты, і нямала. Мы ведаем, што з-за боязі за свой лёс вы тое-сёе падкідваеце, але гэтага мала. Разумеце? Вось я і прыйшла.

Скончыла яна сваю тыраду так проста, як-бы ўсё роўна прыйшла за нечым сваім. А ў «шэфа» мурашкі поўзалі па спіне, двалася ў ваччу. І можа быць толькі, як кажуць, шостае пачуццё падказала яму, што яго субяседніца выдае сябе іменна за таго, хто яна ёсць на самай справе.

— Д-добра. Я зразумеў вас. Медыкаменты будуць. Але дарэмна вы пра маю боязь. Што-б рабілі вы на маім месцы?

— Тое, што загадваюць! — адрэзала Аня. — Хочаце быць на два бакі добрым, Аляксандр Фёдаравіч, перад двума гаспадарамі выслужвацца. Не выйдзе. Падумаўце над гэтым, «пане шэф»! Акупанты — гаспадары толькі сёння, а потым... што вы будзеце спяваць?!

— Разумею, разумею, хопіць аб гэтым, — перабіў Аню аптэкар і, чамусьці памацваючы рукамі свой твар, запытаў: — Колькі-ж трэба гэтых самых медыкаментаў і куды іх даставіць?

— Колькі змагу з сабой узяць. Паслязаўтра наведаюся зноў.

«Шэф» нічога не адказваў, не прычыў. Ён абыйшоў памяшканне, зачыніў шчыльна акны і павёў за сабой Аню яшчэ ў адзін пакойчык. Хвілін праз пятнаццаць яны з'явіліся на вуліцы ўдваіх. У руках Ані быў ладна напакаваны кошык, аптэкар вёў яе пад руку.

— Вунь да таго павароту, — паказвала Аня, — а там я сама. Не ўздумаўце, аднак, жартаваць, Аляксандр Фёдаравіч.

— Ну, годзе ўжо, годзе, — мармытаў ён, стараючыся патрапіць у нагу ніжэйшай за яго амаль у два разы дзяўчыне.

На скрыжаванні вуліцы яны разышліся. Аптэкар пакліпаў сабе дадому, нізка апусціўшы галаву. А Аня, колькі разоў азірнуўшыся, перасекла чыгуначныя пугі і цяжнейшымі завулкам таропка закрочыла на ўскраіну горада. Перад ёю ляжаў яшчэ вялікі шлях: у вёску Лясань, да партызан. А ўжо насоўваўся майскі вечар. Сонца шпарка кацілася за гарызонт, кідаючы з-за хмараў пунцовыя пасмы праменняў. Набягаючы ветрык прыемна прахалоджваў, бадзёрыў, і Аня падавала кроку...

Уяві сабе цяпер, дарагі чытач, што раніцай ці надвечоркам, удзень ці нават сярод ночы па акупіраваным горадзе крочыць маладая дзяўчына. У кошыку — медыкаменты ці іншыя рэчы для партызан; схаваныя дзе-небудзь за паухай важныя звесткі або партызанскія лістоўкі. Хто ведае, можа ўжо за гэтай невысокай постаццю сочаць нядобрыя вочы, можа дзе ззаду крадзеца шпик, каб высачыць і выдаць яе на расправу фашыстам. А яна, наша Анка, усё крочыць і крочыць да мэты. І так амаль штодня. Колькі ў гэтым рызыкі і адвагі! Якое мужнае трэба мець сэрца, каб прайсці, скажам, ля патруля і пранесці пад самым носам у акупанта грозны партызанскі скарб і паглядзець яму прама ў вочы, каб не ўздрыгнулася аніводная жылка на твары, каб не пахаладзела ў сярэдзіне, бо адзін

няправільны крок выдасць цябе з галавой, а можа вельмі нашкодзіць і дзесяткам іншых змагароў — народных месціўцаў.

Здаецца, праз тыдзень пасля першага наведання аптэкі Аня зрабіла такі-ж візіт на мылаварню. Партызанам патрэбна было мыла, і яго трэба было дастаць ва што-б там ні стала. Таго, што набывалася на рынку і ў фашысцкіх салдат-мяняк, было мала. І Аня, параіўшыся ў атрадзе, рашылася яшчэ на адзін адчайны крок. Выйшла. Той, хто працаваў на мылаварні, аказаўся наогул сваім чалавекам і дапамагаў як мог.

Пасля жорсткіх баёў, што адбыліся вясной сорак трэцяга года ў Антонаўскай пушчы, пакуль яшчэ не была наладжана дастаўка зброі з Вялікай зямлі, жалезнякоўцам дазарэзу патрэбны былі патроны. Юныя падпольшчыкі Жлобіншчыны рознымі шляхамі здабывалі іх: выменьвалі ў італьянскіх салдат на ежу, выкрадалі ў акупантаў. І ніхто іншы, як Анка, дастаўляла іх у атрад, іншы раз робячы па два, а то і тры небяспечныя рэйсы за Добасну, да вёскі Лясань. А ад партызан, з падпольнага райкома комсамола, праз яе накіроўваліся ў Жлобін лістоўкі, газеты, распараджэнні падпольшчыкам. Ніколі і ніхто не пачуў ад яе скаргі на цяжкасці, на небяспеку, якая магла напаткаць яе ў любы момант.

З'яўленне Ані ў атрадзе, у самых розных месцах Жлобіна, было нібы сігналам, што ўсё ў парадку, што можна дзейнічаць па раней намечанаму плану, што пакуль застаюцца дарэчныя пошукі акупантамі тых людзей, што не скарыліся, а помсцілі ім на кожным кроку. Гэта — не перавелічэнне.

Ішоў час. Падзеі разгортваліся з ліхаманкавай хуткасцю. Яшчэ ўчора акупанты, закліпаваючыся, крычалі, што іхні «новы парадок» вечны, што яны знішчылі партызан і хутка разаб'юць Совецкую Армію, а сёння яны ўжо хадзілі, панурыўшы галовы, баючыся выйсці за горад, высунуцца ўначы на вуліцу ў самым горадзе. Ледзьве спускаліся прыцемкі, як то там, то сям раздаваліся магутныя выбухі — гэта ўзрываліся варожыя паравозы і аўтамашыны; узнікалі пажары — гэта гарэла на чынныме фашысцкай арміі; на вуліцах расклеівалі свежыя лістоўкі і газеты — гэта дзейнічалі першыя памочнікі партызан — падпольшчыкі, дапамагаючы насельніцтву пазнаваць праўду пра фронт, пра тое, што пад магутнымі ўдарамі савецкіх узброеных сіл усё далей і далей на захад каціліся гітлераўскія полчышчы, пра тое, што блізіўся светлы дзень вызвалення. І ў шэрагу тых, хто актыўна дапамагаў хутчэй наблізіць гэты светлы дзень, адной з першых была Аня, наша Анка.

Надышоў і такі час, што трэба было пакінуць горад. Разам з сям'ёй у тую зону, дзе гаспадарамі былі партызаны, пайшла і Аня. Фармальна яна не лічылася байцом-партызанам. Але работа, якую ёй даводзілася выконваць, варта была нават большага імя, чым радавы партызан-баец. Праз яе цягнулася трывалая нітка сувязі ад партызанскіх дыверсійных і разведвальных груп, што дзейнічалі на велізарнай тэрыторыі, да штаба партызанскай брыгады імя Жалезняка. Здабыты важныя звесткі, трэба паслаць інфармацыю аб зробленай рабоце, накіраваць у брыгаду патрэбныя там матэрыялы — гэта даручалася Ані.

І яна ішла за дзесяткі кіламетраў, абыходзячы пасты на дарогах, пераадолюючы чыгунку, якая была пад моцнай аховай, і дзесяткі іншых перашкод, вядомых і невядомых раней. Ішла, каб выканаць даручэнне і абавязак, просьбу і загад; рабіла вялікую справу не дзеля асабістай славы, а дзеля агульнай карысці. Можна толькі пазайздросціць гэтай невысокай, кволай з выгляду дзяўчыне, простае і сціплае, але разам з тым мужнай і самаадданай. Не варта, бадай, распачынаць зараз пералік таго, што яна карысна зрабіла, знаходзячыся ў комсамольскім падполлі Жлобіншчыны. Аб гэтым найбольш красамоўна гаворыць адзнака на яе грудзях — ордэн Айчынай вайны першай ступені.

Пасля таго, як фронт адышоў далей на захад, як была вызвалена Радзіма, Аня разам з усімі вярнулася дадому, працавала на аднаўленні роднага горада. Затым вучылася, бо вайна перашкодзіла ёй закончыць школу, набыць спецыяльнасць. Зараз Анна загадвае магазінам. Яна ўжо — член Комуністычнай партыі. І таксама сумленна і самааддана выконвае свой грамадзянскі абавязак. Бо як-жа інакш можа працаваць выхаванка комсамола, патрыётка сваёй Радзімы.

Н. МАРУШКЕВІЧ

г. Жлобін.

СЫН

Алесь ПАЛЬЧЭЎСКІ

Малюнкi Ю. Пучынскага.

Апавяданне

ПАЧАТАК гэтай гісторыі я чуў у дзяцінстве ад бацькі. Вярнуўшыся са станцыі, ён расказваў маці, а я, седзячы за сталом, слухаў.

На пероне невялікай станцыі, чакаючы цягніка, стаяла некалькі чалавек. Сярод іх быў мужчына з трэшкі сіваватай разложыстай барадой, апрануты ў сялянскую светку, і ў ботах з наложанымі наскамі. Ён чакаў сына, які прыедзе на вакацыі з Нясвіжскай настаўніцкай семінарыі.

Людзі хадзілі па пероне, тупалі, нецярпліва паглядаючы ў той бок, адкуль павінен быў прымчацца цягнік. Адны чакалі сваіх родных, знаёмых, другія ехалі ў бок Мінска.

Марудна цягнецца час, калі чакаеш каго-небудзь, а тым больш на такой невяліччай станцыі. Так было і цяпер. Хоць дзяжурны па станцыі і ўдарыў адзін раз у звон, абвясціўшы пасажырам, што цягнік выйшаў з суседняй станцыі, а яго ўсё не відаць было.

Нарэшце пачуўся працяжны гудок, паказаўся з-за паварота паравоз, і ўвачавідкі цягнік прамчаўся з грукатам каля людзей. Ён запыхцеў, засіпеў і стаў, як укопаны. Залязгалі буферы, адчыніліся дзверы ў вагонах і адзін за адным пачалі выходзіць пасажыры.

Вагонаў цягнік меў небагата, і мужчына ў сялянскай светцы адразу заўважыў, як наўскасяк ад яго ў дзвярах паказаўся стройны, у семінарскай форме сын. Бацька бягом падбег да яго. Сын саскочыў з падножкі вагона, аддаў бацьку чамадан у рукі і сказаў:

— Нясіце на воз.

Бацька заміргаў вачыма, не разумеючы такой спешкі, і з месца не крануўся. Тады сын сказаў ужо загадным тонам:

— Чуеце, нясіце чамадан на воз!

Не кажучы ні слова, бацька панёс паклажу на воз, а сын

гэтым часам падхапіў чамаданчык у такога-ж, як сам, семінарыста, толькі фальваркоўца, і панёс яго аж да запрэжанага ў пару коней фэтона. Тут ён развітаўся і пайшоў да свайго воза. Бацька стаяў, нахіліўшыся над аглабінай, і старанна абкладваў гарохавінамі ў перадку сынаў чамадан, каб той не абцёрся ў дарозе аб палукшак.

— Тата, давайце пацалуемся! Мы-ж з вамі не віталіся яшчэ, — звярнуўся сын.

— Абыйдзецца... Калі не пацалаваліся адразу, то і цяпер не варта, — адказаў бацька, не адгінаючыся ад воза.

Сын стаяў, як абліты памыямі, а бацька падабраў недаедзенае канём сена, падвязаў за аглоблю пасак, сеў на сядзенне з правага боку і сказаў:

— Садзіся, паедзем, там дома не счакаюцца цябе.

Памятаю, маці пакруціла тады галавою і сказала з нейкім задуменнем на твары:

— А што-ж будзе з такога сынка, як вырасце, калі ён цяпер ужо саромеецца бацькавай светкі? Бацькі самі недаюць недзе, вучаць на чалавека, а ў яго, бач, колькі ўжо фанабэрыі... Сын фальваркоўца даражэй за бацьку...

Тады я не разумеў бацькоўскай крыўды. Яна дайшла да мяне больш чым праз сорак гадоў. І дайшла пры незвычайных абставінах.

Я памагаў суседу зносіць дровы з вуліцы ў дрымотнік. Машына не магла зайсці на двор, і іх скінулі ў варотах. Трэба было спяшацца, бо на гэтай-жа машыне другі сусед таксама паехаў на склад па дровы.

І вось у гэты час да нас падышоў высокага росту, чыста адзеты хлапчына гадоў дваццаці. Ён даў «добры дзень» і спыніўся. Я заўважыў, як сусед задрыжаў, выпусціў з рук палена і пайшоў насустрач маладому чалавеку. Хлапец працягнуў руку. Відаць было па ўсім, ён хацеў гэтым абмежаваць сваё вітанне. Сусед узяў працягнутую руку і, не выпускаючы з сваёй, абняў хлапца рукой за стан.

— Можна, пацалуемся, сыноч? — адказаў ён, ледзь стрымліваючы сваё хваляванне. І, не дачакаўшыся адказу, моцна пацалаваў яго сам: спачатку ў шчаку, потым у губы.

Хлапец пачырванеў, дастаў хуценька з кішэнi хустачку і лёгенька правёў ёю па губах. А бацька гэтым часам адступіў ад сына на крок які, акінуў яго позіркам з галавы да ног і з пачуццём вялікай бацькоўскай гордасці і радасці заўважыў:

— Вялікі-ж ты вырас, сыноч!

На гэты момант з тазам у руках выйшла суседава жонка, ён клікнуў яе:

— Жэнечка, ідзі пазнаёмся з маім сынам.

Тая паставіла таз, абцёрла абедзве рукі аб фартух і правую падала хлапцу, сказаўшы пры гэтым:

— Вельмі прыемна. Яўгенія Міхайлаўна.
— Лёня, — адрэкамендаваўся хлапец.
— Барыс столькі гаварыў мне пра вас, толькі ні разу не сказаў, што вы такі рослы.

— Бо я і сам не ўяўляў яго такім... Запрашай, Жэнечка, госця ў хату, і я зараз іду.

Яўгенія Міхайлаўна і Лёня пайшлі ў хату, а Барыс схпіў некалькі пален і паймаў услед за мною ў дрымотнік.

— Вы разумееце, пятнаццаць гадоў не бачыў, а зірнуў і адразу-ж пазнаў...

Ён, відаць, баяўся, што я не пачакаю, і загаварыў на хаду, трымаючы бярэмя дроў. Я спыніўся, ён кінуў дровы і выйшаў з дрымотніка.

— Як-жа гэта так, Барыс Мікалаевіч? Мы столькі жывем па-суседству, і я не чуў, што ў вас ёсць сын, — здзівіўся я.

— Ды вось так... Я амаль нікому не гаварыў пра гэта. Не хацеў развярэдзваць старую рану. Калі-небудзь раскажу вам.

Я заўважыў, як хвалюецца чалавек, як паглядае ён на дзверы сяней, за якімі толькі што зніклі жонка і сын, і сказаў:

— Калі ўжо завітаў такі доўгачаканы госць, дык ідзіце і вы, Барыс Мікалаевіч, у хату. Пакуль сусед прывязе, дык я і адзін упраўлюся знасіць іх.

Барыс Мікалаевіч падзякаваў і скоранька заспяшаўся ў хату, нібы ён і чакаў толькі таго, каб я сказаў ісці. З ганка ён гукнуў мне:

— Скончыце насіць, прыходзьце і вы да нас.

Я, безумоўна, не пайшоў, бо ведаў, што старонні чалавек можа быць лішні пры сустрэчы бацькі і сына пасля столькіх гадоў разлукі. Неўзабаве праз двор прабегла суседава жонка з кашолкай у руцэ.

Яны ўдваіх засталіся ў кватэры.

— Ну, раскажы, сыноч, як-жа хоць ты жывеш? Дзе што робіш? — мыючыся, спытаў Барыс.

— Вучыся ў інстытуце. Цяпер на вакацыях.

— Ну і дзякаваць богу... А я столькі, сыноч, трывожыўся па табе, думаў няма даўно ў жывых. А ты вунь які выцягнуўся... — выціраючы рукі і твар, Барыс падышоў і стаў побач з сынам. — Ты нават трошкі вышэй за мяне ўжо, — заўважыў Барыс Мікалаевіч, — а мой рост па ваеннаму білету 178 сантыметраў.

Бацька сыпаў адно пытанне за другім.

— І далёка ты дзе вучышся? У якім інстытуце?

Лёня назваў горад і інстытут.

— Далёка-ж вы атабарыліся, — пакруціў галавою Барыс. — А што ў машынабудаванні, дык і не дзіва. Ты яшчэ ў маленьстве любіў цэлымі гадзінамі займацца зборкай розных машын. У цябе быў цэлы куток іх на старой кватэры. Ты памятаеш нашу старую кватэру?

Лёня кінуў галавой.

— Уцалела. Сходзім да Ганны Пятроўны. Яна рада будзе пабачыцца з табою.

На бацькаву прапанову сын нічога не адказаў і не сказаў, што ён цяпер адтуль. Барыс палічыў гэта за згоду, а Лёня знарок не даў яе.

— Ну, а скажы-ж ты мне, ці памятаеш, як мы развітваліся, калі я ад'язджаў у экспедыцыю?

— Памятаю толькі, як праводзілі з мамай на станцыю, і вы неслі мяне на руках.

— Нічога дзіўнага: дзіцём яшчэ быў, табе ішоў толькі пяты гадок, — уздыхнуў Барыс, прыгадаўшы сам тыя незабыўныя хвіліны расставання. Хіба мог ён падумаць тады, што развітваюся з Ірынай назаўсёды, а з сынам на пятнаццаць гадоў?

...Калі-б мог чалавек ведаць наперад, што чакае яго, дык напэўна Барыс не паехаў-бы ў экспедыцыю. Начальства ведала, што ў яго сям'я, і не вельмі настойвала, каб ехаў іменна ён. Але Барысу самому хацелася паглядзець свету. Яго ў школе яшчэ вабілі, захаплялі малюнкi Поўначы, Далёкага Усходу. Можна таму, што выкладчык географіі быў надта закаханы ў свой прадмет і надзвычай маляўніча расказваў на ўроках сваім вучням. Бывала, да таго запалоніць клас, што вучні аж раты раззявляць, а ў пакоі такая цішыня, што, здаецца, ніхто не дыша нават.

Не раз тады Барыс даваў сабе слова паехаць у тыя мясціны, паглядзець усё характэрнае сваімі вачыма. І вось такі выпадак выдарыўся. Іхняму інстытуту далі адно месца ў экспедыцыю на Поўнач. Ён прыйшоў у той дзень з працы ўсхваляваны і доўга гутарыў з жонкай пра гэта.

— Разумееш, Ірачка, толькі на адзін год. Пакуль сям'я ў нас малая, дык, мне здаецца, можна пабыць нам у разлуцы. Матэрыяльна ты будзеш забяспечана: я пакіну даручэнне атрымліваць маю зарплату ў інстытуце. А прыеду — выдадуць яшчэ за аддаленасць...

— Грошы, вядома, грашыма, а цябе вось на такі доўгі час не хочацца мне адпуская. Але калі ты надта хочаш паглядзець свету, то давай згоду, няхай уключаць у спіс.

І ўвосень перад вайной Барыс пакінуў Мінск.

Спачатку ўсё ішло добра. Першыя месяцы ён рэгулярна атрымліваў лісты, пісаў сам, а ў канцы мая сорок першага года перапіска раптам абарвалася. Да апошняга мірнага дня ён усё чакаў ліста, а як пачалася вайна — усё было страчана. Праўда, яшчэ і ў першыя дні вайны Барыс не траціў веры, што зноў усё наладзіцца з лістамі.

«Калі яна выехала з сынам, то дасць знаць, дзе яны, што з імі», — так думаў і такой надзеяй цешыў сябе Барыс.

Міналі дні, а вестак ад Ірыны не было. Тады пачаў шукаць свой навукова-даследчы інстытут. Знайшоў яго ў Казані. Адтуль паведамілі, што з другой паловы мая зарплату яго ніхто не прыходзіў атрымліваць.

Гэта зусім збянтэжыла Барыса.

«Значыць, да вайны ўжо нешта здарылася з імі, — занепакоілі яго трывожныя думкі. — А што магло стацца?»

Калі-б не вайна, калі-б Мінск не быў заняты гітлераўцамі, дык можна было-б паслаць лісты гаспадыні, знаёмым, суседзям і даведацца пра ўсё. А цяпер? Цяпер усялякія шляхі былі адрэзаны на няпэўны час.

Ва ўсе куточки краіны вайна прынесла свае планы, адсутнасць ранейшыя ў бок. Прышлося і Барысу затрымацца ў экспедыцыі. Змену ім прыслалі ў сорок трэцім.

Прыехаўшы ў Казань, Барыс упэўніўся сам, што сапраўды апошні раз Ірына атрымала яго зарплату семнацатага мая. Яму параілі звярнуцца ў камітэт па эвакуацыі. Праз некаторы час адтуль прыслалі кароценькую вестачку:

«У спісах эвакуіраваных Ірына і Леанід Лагунчык не лічацца».

І ўсё. Цяпер ужо засталася чакаць, пакуль услед за Гомелем будзе вызвалены Мінск. Тады, можа, удасца даведацца ад суседзяў, калі застануцца жывымі, што здарылася з яго сям'ёй.

Яшчэ больш цяжкія і пакутныя дні насталі для Барыса. Куды ні пойдзе, што ні возьме рабіць — усё перад вачыма сын. Тоненькі, шчупленькі, але рослы. Так і чуецца яго звонкі галасок. Здаецца, вось тут ён, побач, у суседнім пакоі. То ён падб'ягае і просіць:

— Тата, пачытай казку пра Чырвоную шапачку.

То ён прыносіць змайстраваны ім з гатовых дэталей грузавік і радасным голасам перапыняе бацьку, калі той гаворыць з кім ці заняты працай:

— Тата, паглядзі, якую машыну я зрабіў!

Ну, як не паглядзець на сынаву работу, хоць і сваю трэба рабіць. Барыс разглядае аўтамабіль, прыгінаецца на кукішкі і пускае машыну на падлогу. Яна коціцца, а Лёня радасны бжыць следам. А ў пагодлівыя дні зімою ён не адставаў ад бацькі да таго часу, пакуль той не павозіць яго на саначках.

Усё гэта прыгадвалася потым Барысу з невыказна пякучым болям на сэрцы. І ці то ў інстытуце на працы, ці дома сярод таварышаў адсюль-адтуль ды зойдзе гаворка пра родную Беларусь. А калі загавораць пра Беларусь, то не могуць не ўспомніць Мінск, а як успомняць Мінск, то і Правадная вуліца з драўляным двухкватэрным домам — хочаш не хочаш — паўстане перад вачыма Барыса.

Так ішоў час, пакуль Савецкая Армія-вызваліцельніца не прагнала гітлераўцаў з-пад Гомеля. На захад следам за ёю вярталіся на радзіму эвакуіраваныя. Тыя, хто не мог трапіць на цягнік, ішлі пехатой, часамі пад'язджалі на машынах, што імчаліся з салдатамі на Захад.

Па баках дарог курыліся спаленыя вёскі, разбуранымі каробкамі муроў глядзелі гарадскія вуліцы. Нейкае дваякае пачуццё агортвала людзей, калі яны глядзелі на такія малюнкi: сціскалася сэрца ад болю, сашчэмліваліся кулак ад гневу, а душа радавалася, што ўсё-ж яны зноў на роднай зямлі.

Барыс разам з інстытутам прыехаў у Мінск пад канец жніўня. На Праваднэй ён застаў усё па-ранейшаму. Хто трапляў на ўскраіну з разбуранага цэнтра горада, таму здавалася няпраўдай, што была вайна. Ніякіх змен за чатыры гады амаль не адбылося. Нават той-жа дашчаты тратуар — у тры дошкі — ляжаў уздоўж плота. Дзе-ні-дзе толькі, праўда, паабгнівалі краёчкі.

«І брама ўсё тая-ж, з тою-ж клямкай», — ціха сам сабе прамовіў Барыс, падышоўшы да сваёй кватэры.

Ён націснуў на язычок клямкі і злёгка локцем штурхнуў брамку. Яна не падалася: з сярэдзіны была зашчэплена.

«Вайна навучыла баяцца: асцерагаюцца і цяпер», — падумаў Барыс і чучкамі сціснутых у кулак пальцаў пастукаў у брамку.

Пачуліся на дварэ крокі, бразнула аб дошку зашчапка, і дзяўчынка гадоў трынаццаці адчыніла брамку насцеж. Глянуўшы на Барыса, яна ўспляснула рукамі і бягом кінулася да ганка, за вугал дома з крыкам:

— Мамачка, дзядзька Барыс вярнуўся!

— Дзе? Што ты кажаш? — выйшла з сяней усхваляваная гаспадыня.

— Жывыя? Уцалелі? — вырзалася адно і тое-ж у обоіх.

Яны пацалаваліся. Праз адчыненую брамку гаспадыня выглянула на вуліцу, зірнула ў адзін бок, у другі, зачыніла яе і зноў узяла на зашчапку.

— Адзін прыехалі, Барыс Мікалаевіч?

— Як бачыце, Ганна Пятроўна, гаспадыня мая, — адказаў і тут-жа спытаў сам: — А з кім-жа я мог прыехаць? Ірына з Лёнем, мабыць-жа, тут?

— Ірына? — здзіўлена перапытала гаспадыня. — А вы хіба не атрымалі майго ліста ў сорок першым годзе?

— Не.

— Божачка, дык вы і не ведаеце нічога?

— Не, а што? — аж пабялеў увесь у твары Барыс. — Кажыце, што здарылася? — і апусціўся на лавачку каля плота.

— Няўжо яна дала мне няправільны адрас? А можа ліст загубіў дзе, і я, дурная, пасылала простым, — паціснула гаспадыня плячыма і таксама прысела на лавачку з краю.

Барыс, як утрапёны, глядзеў гаспадыні ў рот, чакаючы, якія словы выляцяць адтуль. Але тая не спяшалася гаварыць адразу, стараючыся раней супакоіць свайго кватаранта:

— Не перажывайце вельмі, Барыс Мікалаевіч. Таго ўжо не вернеш, мабыць... Ды і столькі гадоў прайшло... Ірына ваша перад самай вайной выйшла замуж.

— Замуж? Ірына? Ды што вы кажаце? — аж прыўстаў з лавачкі Барыс. Ён, напэўна, менш быў-бы здзіўлены, калі-б пачуў ад гаспадыні аб самым вялікім няшчасці з яго жонкай, чым тое, што сказала яна цяпер.

— Вось якімі навінамі сустрэў ты мяне, родны горад, пасля чатырох гадоў, — цяжка ўздыхнуў Барыс і зноў апусціўся на лавачку, папрасіўшы вады.

— Галя, прынясі, дачушка, дзядзьку Барысу піць, — гукнула дачца гаспадыня.

Барыс выпіў амаль цэлы кубак. Збянтэжаная Ганна Пятроўна сядзела побач, не ведаючы, што гаварыць далей.

Халодная вада трохі супакоіла Лагунчыка. Ён памаўчаў хвіліну-якую і ўжо спакойным тонам спытаў у гаспадыні:

— За каго-ж яна выйшла?

— Не ведаю, Барыс Мікалаевіч... У скорасці пасля вашага ад'езду Ірына паступіла ў нейкі трэст працаваць. Каза-
ла,

сумна адной дома. Кожны дзень а палове дзевятай ішла з дому, а ў чатыры прыходзіла дахаты.

— А сын з кім быў?

— Лёню яна пакідала са мною. Гуляў на дварэ з Галяю, з суседскімі дзецьмі. Пакрыўджаны ён у нас не быў, як сваё дзіця глядзела... Часамі да вас на кватэру заходзіў нейкі чалавек. Спытала аднаго разу ў Ірыны, хто такі. Кажыце, з вашай установы прыходзіў браць кнігі. Ну, што-ж такога, думаю, прыходзіў, узяў і пайшоў. А ў дваццатых чыслах мая прыносіць за кватэру грошы і гаворыць:

— Шукайце сабе, Ганна Пятроўна, з дваццаць восьмага чысла новых кватарантаў.

— А вы, — пытаю, — чаму не хочаце тут жыць? Не падабаецца?

— Падабаецца. Выходжу замуж і выязджаю адсюль.

— Як замуж? — здзіўлася я.

— Ды так. Развод ужо ўзяла.

— А Барыс Мікалаевіч, кажу?

— Барыс таксама знойдзе сабе, як вернецца.

— Чаму, кажу, не знойдзе: на вас-жа свет клінам не сышоўся... Толькі як-жа гэта выходзіць? Вернецца ўвосень чалавек дахаты з такой-та дарогі, а дома заміж сям'і — разбітае карыта.

— Увосень ён не вернецца, — махнула рукою. — Гэта яму сказаці — на год, а іх аж на тры гады, кажуць, паслалі.

— Ну, а калі і на тры гады, дык што? У вас-жа, кажу, сям'я, сын. А яна так спакойненька адказвае:

— Ну і што, што сын? Міця любіць Лёню і будзе яму добрым бацькам. Каб вы ведалі, што гэта за чалавек! Ён і тут добрую зарплату меў, а цяпер пераводзяць пад Маскву на павышэнне... Машына будзе свая. Гэта, мабыць, шчасце маё напаткала мяне...

— Тут я ўжо не стрывала. Апамятайся, кажу, кабетка, пакуль не позна. Якое-ж гэта шчасце, калі ты мяняеш сям'ю на грошы і машыну? Пра сына падумай: для Лёні гэта будзе ўсё-ж не родны бацька. Але яна і слухаць не хацела. Завярнулася і пайшла. У іх к таму часу пра ўсё, відаць, было дамоўлена.

— Не было, значыць, кахання, калі так лёгка забылася пра восем гадоў сямейнага жыцця, — паківаў галавою і хутчэй сам сабе, чым гаспадыні, вымавіў уголас гэтыя думкі Барыс.

— А ўжо-ж, мусіць. Вам лепей відаць. Вы людзі вучаныя. Я толькі скажу, не шкадавала яна вас, калі гэтак зрабіла... Перад ад'ездам прынесла ваш адрас і папрасіла мяне напісаць пра ўсё. Я і напісала, Барыс Мікалаевіч, верце мне. Ажно бачыце, вы так і не атрымалі яго. Можна лепей, што ліст не дайшоў тады да вас?

— Наўрад ці лепей, Ганна Пятроўна. Я столькі перадумаў, столькі перахваляваўся за гэтыя гады.

— Ну што-ж паробіш, Барыс Мікалаевіч. Усім дасталася. І нам тут не лягчэй было. Майго павесілі за сувязь з партызанамі.

— Рыгора Антонавіча няма жывога?

— Няма, няма, — стрымліваючы хваляванне, выцерла чыстым ражком фартуха куточкі вачэй Ганна Пятроўна.

— А я загаварыўся пра сваё і не спытаў нават, як вы тут жывяце. Ажно бачыце і ў вас якія навіны!

— Пагаворым яшчэ. Зойдзем у хату, перакусіце трохі з дарогі, — устала з лаўкі гаспадыня. — Ды ў вас-жа, мусіць, і кватэры няма яшчэ?

— Няма.

— Тады спыняйцеся пакуль у мяне. Дзе-ж вам шукаць? Аднаму месца знойдзецца. Пра вялікую раскошу цяпер не прыходзіцца думаць. Людзі пад небам жывуць. А вызваліцца тая кватэра, зноў зоймеце, калі захочаце. Ажэніцеся ды будзеце жыць.

— Ажэніцеся, — паўтарыў задуменна Барыс і зірнуў у твар гаспадыні: — А сын?

— Сын? Калі будзе добры, дык сам бацьку знойдзе.

І вось амаль праз дзесяць гадоў пасля гэтай гутаркі прыйшоў наведць бацьку Лёня. Барыс ужо зжыўся з думкай, што няма іх жывых, і раптам прад вачыма вырасла стройная постаць сына ў клятчастым гарнітуры.

Пакуль Яўгенія Міхайлаўна хадзіла з кашолкай у магазін, Барыс размаўляў з Лёнем.

— Чаму-ж ты ні разу не напісаў, сыноч, пра сябе?

— Не ведаў, куды пісаць.

— На адрас нашай былой гаспадыні. Яна перадала-б мне. Не быў, кажаш, упэўнены, што жывыя, што жывая гаспадыня? Дык-жа невялікая страта і турботы — напісаць ліст. Хоць некалькі слоў. А я столькі папашукаў цябе. Апошнія гады, як ты стаў дарослым і павінен быў ужо мець пашпарт, дык я

нават падаваў у розыск. І адказ адусюль прыходзіў адзін: «Леанід Барысавіч Лагунчык не пражывае».

— Яны і не маглі знайсці мяне. Я цяпер і не Барысавіч і не Лагунчык.

— Як-жа гэта так? — развёў рукамі Барыс і застыў у здзіўленай позе.

— У мяне цяпер татам мамін муж.

— Мамін муж? Значыць, ты выракся мяне?

— Як хочаце, так і лічыце, — апусціў уніз вочы Лёня.

— Што благога зрабіў я і табе і маме, што вы так паступілі са мною?

Нейкі момант Лёня маўчаў. Пытанне для яго было нечаканым, і ён збіраўся з думкамі, што адказаць і адказаў:

— Не трэба вінаваціць ні мяне, ні маму. Калі-б мама тады не выйшла замуж і мы не выехалі, то невядома, ці засталіся-б жывыя. Вы самі знаеце, колькі мірных людзей загінула...

— Дык вось які сюрпрыз чакаў мяне, а я і не падазраваў нават аб ім, — сціснуў далонямі скроні Барыс, не слухаючы сынавых довадаў.

Лёня выйшаў на кухню, прынёс шклянку вады і, стоячы каля Барыса, настойваў:

— Выпіце і супакойцеся... Я знаў, што непрыемная будзе сустрэча і не хацеў ісці... Угаварыла наша былая гаспадыня.

— Значыць, не сваім розумам жывеш, а людскім? — ставячы шклянку на стол, спытаў Барыс і, не падымаючы вачэй, дадаў: — А пара ўжо і свой мець. Табе ў снежні дваццаць будзе...

На гэтую гутарку ўвайшла ў пакой барысава жонка. Лёня аж зарадаваўся, як убачыў, бо яна прынесла яму з сабой вейсцэ.

— Чаму-ж вы не садзіцеся? — паказала Яўгенія Міхайлаўна на крэсла.

— Дзякуй, я пайду...

— Куды? Я сама прынесла ўжо, — дастала яна з кашолкі бутэльку віна і паставіла на стол.

Лёня ўсё-ж памкнуўся ісці, тады Яўгенія Міхайлаўна зага-радзіла сабою дарогу да дзвярэй.

— Прабачце, Яўгенія Міхайлаўна, я спяшаюся. Мяне чакаюць таварышы. Мы збіраемся на возера...

— Нікуды вы не пойдзеце. Нікуды вашы таварышы не дзенуцца. Нічога не станеца, калі вы і не сходзіце на возера з прычыны такой радасці. Барыс столькі пра вас успамінаў... — даводзіла яна, стоячы ля парога, потым міжвольна зірнула на недапітую ў шклянцы ваду, на заклапочаны мужаў твар і спытала:

— Што тут у вас адбылося?

— Я не магу падводзіць сяброў, вы дазвольце мне ўсё-такі выйсці, — апраўдваўся Лёня.

— Пусці яго, Жэнечка. Бачыш, чалавеку няма часу, ды ён і зайшоў толькі на хвілінку, каб сказаць, што ён ўжо мне не сын, а я яму не бацька.

Яўгенія Міхайлаўна, як трымала кашолку з пакупкамі ў руках, так і выпусціла з рук на падлогу.

Лёня выйшаў за дзверы адзін.

Зайшоў я да суседзяў аж вечарам. Няхай, думаю, пабудуць людзі адны са сваёю сям'ёю. Столькі гадоў не бачыліся, столькі чаго ёсць перагаварыць ім... Барыс Мікалаевіч ляжаў на канапе з мокрай хусцінкай на ілбе.

— Ці не ад перапою? — пажартаваў я.

— Ад перагару, — уздыхнуў сусед і расказаў мне ўсё, што ўжо ведаеце вы.

— Не трэба яго хваляваць, — увайшла з кухні жонка. — Мы з вамі пагаворым, а ён няхай супакойцеся.

Барыс Мікалаевіч адварнуўся да сценкі канапы і, дастаўшы з кішэні хустачку, пацягнуў ёю па шчоках, пад вачыма. Тады мне чамусьці прыйшла на ўспамін сустрэча бацькі з сваім сынам-семінарыстам на станцыі. Яму, відаць, таксама трэба было выцерці шчокі, пад вачыма, але не было, мабыць, хустачкі з сабою і таму ён знарок доўга так корпаўся ў возе, абкладаючы сынаў чамадан гарохавінамі.

Рыгор БАРАДУЛІН

Вішні спелыя

Жнівень плаваў па-над даллю
Пахмурнелаю.
Мы з табою абіралі
Вішні спелыя.

Нам з табою самі голлі
Нагіналіся.
Рукі нашыя міжволі
Сустракаліся.

А адвечарак займаўся.
Праца ўвішная!
Ды марудна напаўняўся
Кошык вішнямі.

Ды палалі твае вусны
Зружавелыя —
Сакавіты-ж і спакусны
Вішні спелыя!

Толькі вочы твае бачыў
Захмялелы я —
Пахаваліся, няйначай,
Вішні спелыя.

Еўдакія ЛОСЬ

Санет

Навошта я, калі я не люблю
Цябе душою, думкай, летуценнем,
Калі між соцень гукаў, іх адценняў
Твой голас сэрцам чулым не лаўлю!

Навошта я, калі я не раблю,
Каб ты ў жыцці не ведаў гора ценю,
Перад пагрозай не згінаў калені,
Не падаў безжыццёва на зямлю!

А ты хоць раз падумаў, мой адзіны,
Навошта непайторныя гадзіны,
Дні і гады сабою значыш ты!

Згадай, ці не дарэмна іх марнуеш,
Калі жывеш, нібы травы лісты,
І сэрца, што табой жыве, не чуеш!

ВЫДАТНЫ ВУЧОНЫ І ВЫНАХОДЦА

(Да 100-годдзя з дня нараджэння К. Э. Цыялкоўскага)

Канстанцін Эдуардавіч Цыялкоўскі — выдатны рускі вучоны і вынаходца ў галіне аэрадынамікі, ракетнай тэхнікі і тэорыі міжпланетных зносін.

Нарадзіўся Цыялкоўскі ў сяле Іжэўскім Разанскай губерні ў сям'і ляснічага. У дзяцінстве перанёс шкарлятыну і амаль страціў слых. Фізіка-матэматычныя навукі па цыкле сярэдняй і вышэйшай школы вывучаў сама-

стойна. У 1879 годзе экстэрнам здаў экзамены і атрымаў прызначэнне ў Бароўскае павятовае вучылішча Калужскай губерні, дзе выкладаў арыфметыку, геаметрыю і фізіку.

Галоўныя работы Цыялкоўскага цесна звязаны з трыма вялікімі праблемамі: навуковым абгрунтаваннем канструкцыі цэльнаметалічнага аэрастата (дырыжабля), добра абцякаемага аэраплана і ракеты для міжпланетных падарожжаў.

Калі аўтару адмовілі ў субсідыі на пабудову мадэлі дырыжабля, ён звярнуўся ў Генеральны штаб рускай арміі. Але і там не атрымаў падтрымкі. Справа абмежавалася тым, што ў 1892 годзе была надрукавана праца Цыялкоўскага «Аэрастат металічны кіруемы», якая атрымала некалькі спачувальных водгукаў.

У 1892 годзе Цыялкоўскі пераехаў у Калугу на пасаду выкладчыка фізікі і матэматыкі ў тутэйшай гімназіі і епархіяльным вучылішчы.

Цыялкоўскаму належыць ідэя пабудовы аэраплана з металічным каркасам. Але і яна не атрымала прызнання ў прадстаўнікоў афіцыйнай рускай навукі. На даследы ў гэтай галіне Цыялкоўскі не меў ні сродкаў, ні нават маральнай падтрымкі.

Пры савецкай уладзе ўмовы жыцця і работы Цыялкоўскага істотна змяніліся. Урад аказваў яму ўсякае садзеянне, прызначыў персанальную пенсію, забяспечыў магчымасць п'ённай творчасці, узнагародзіў ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Важнейшыя навуковыя вынікі атрыманы Цыялкоўскім у тэорыі руху ракет. У 1903 годзе ў артыкуле «Даследаванне сусветных прастораў рэактыўнымі прыладамі» Цыялкоўскі ўпершыню ў свеце даў асновы тэорыі рэактыўнага рухавіка, а таксама яго канструкцыі. У 1929 годзе ён распрацаваў тэорыю руху састаўных ракет або ракетных цягнікоў. І зараз многія вучоныя і інжынеры працуюць над развіццём гэтых грандыёзных па задуме праектаў.

Даследаванні Цыялкоўскага даказалі магчымасць палётаў з касмічнымі хуткасцямі. Ён першы вывучыў пытанне аб штучным спадарожніку Зямлі і выказаў думку аб магчымасці стварэння прамежкавых баз пры міжпланетных зносінах.

Цыялкоўскаму належыць рад даследаванняў у галіне аэрадынамікі, філасофіі, лінгвістыкі, працы аб грамадскім уладкаванні жыцця людзей на штучных астравах, якія неўзабаве будуць плаваць вакол Сонца паміж арбітамі Зямлі і Марса.

Даследаванні Цыялкоўскага па ракетнай тэхніцы і тэорыі міжпланетных падарожжаў служаць кіруючым матэрыялам для сучасных канструктараў і вучоных, якія займаюцца стварэннем рэактыўных апаратаў. Ідэі Цыялкоўскага паспяхова ажыццяўляюцца ў нашы дні.

Парады бацькам

Дзіця пайшло ў першы клас

ПАЧЫНАЕЦА новы навучальны год. У шырока расчыненыя дзверы нашых школ радасным шматгалосым патокам уліваюцца і сямігадовыя грамадзяне, якіх ветліва сустракаюць першыя ў іх жыцці настаўніцы.

Сямігодкі даўно марылі аб гэтай хвіліне. Але не ўсе сустрэлі яе аднолькава падрыхтаванымі. Некаторыя ніколі не былі ў вялікім дзіцячым калектыве і таму саромяцца, другія прыйшлі з дзі-

цячых садоў і ў калектыве трымаюцца вольна. Вось чаму сям'я павінна падрыхтаваць дзіця да школы.

Падрыхтоўка пачынаецца задоўга да паступлення ў школу. Бацькі сочаць за развіццём мовы дзіцяці, чытаюць яму кніжкі, расказваюць, узбагачаюць яго слоўнік. З дапамогай цікавых, прымітыўных задачак даюць паняцце аб лічэнні. Развіваюць матэматычнае мысленне з дапамогай розных забаўных гуляняў. На бясконцыя

дзіцячыя пытанні даюць ясныя, зразумелыя адказы, задавальняючы дзіцячую дапытлівасць. Дзіця з ранняга ўзросту пачынае маляваць, ляпіць, вырэзваць. Гэта развівае кісьць рукі і з'яўляецца прадпасылкай да будучага пісьма. Бацькі сочаць, каб дзіця працавала пры правільным асвятленні, правільна трымала аловак, нажніцы.

Дзеці часта просяць «паказаць літары». Але да школы рабіць гэтага ні ў якім разе нельга.

Няправільныя метады навучання ў сям'і часта ўносяць блытаніну пры засваенні граматы ў школе. Апрача таго, дзеці з жвавым тэмпераментам, якія ўжо ведаюць азбуку, трацяць цікавасць да ўрока і пачынаюць сваволіць.

Яшчэ да школы дзіця павінна навучыцца абслугоўваць сябе: заслаць ложак, падмесці падлогу, трымаць у чысцце і парадку сваё адзенне і абутак, памыць пасуду, паліць вазоны. Пасільная для дзіцяці праца з'яўляецца таксама і дапамогай у сям'і. Яна выходзіць акуратнасць, развівае эстэтычны густ.

У школу прыйшлі Люда Б. і Юра М. Людзін тата памёр, і мама шмат працавала, каб забяспечыць сям'ю. Люда з малых год дапамагала маме і абслугоўвала сябе. Юра быў малодшым сынам добра забяспечаных бацькоў. Дома нічога не рабіў. Яму падавалі ўсё гатовае, адзявалі яго, і нават у школе паважны бацька, стаўшы на калені, надзяваў яму галёшы, пакуль настаўніца не запырэчыла. Яны ўжо вялікія, вучацца ў старэйшых класах, але прывітыя з дзяцінства навыкі захаваліся. Люда, заўсёды з беласнежным каўнерыкам на скромнай, добра выprasаванай форменнай сукенцы, з адprasаванымі стужкамі ў косах, робіць уражанне прыгожай, з густам апранутай дзяўчыні. А Юра, не прывучаны да самаабслугоўвання, у дарагім, але брудным і пакаменчаным касцюме, з неахайнай, раскудлачанай прычоскай, падобны да беспрытульнага.

Часта бацькі літаральна засыпаюць дзяцей новымі цацкамі, не даючы ім магчымасці затрымаць сваю ўвагу на адным прадмеце. Трэба змагацца з разгубленай увагай дзіцяці, каб дапамагчы яго будучым настаўнікам і падрыхтаваць глебу для яго паспяховага навучання.

Клапатлівыя бацькі загадзя рыхтуюць усё неабходнае для школы. Набываюць дзіцяці прыгожае форменнае адзенне, партфель, буквар і іншыя падручнікі, касу і наборнае палатно, розныя сшыткі, альбом для малявання, алоўкі, звычайныя і каляровыя, пенал і іншае.

І вось надышоў самы ўрачысты дзень у жыцці дзіцяці. Першы дзень у школе на ўсё жыццё застаецца ў памяці. Навічкоў гораца вітаюць дырэктар і завуч школы. З букетамі яркіх кветак іх сустракаюць першыя настаўніцы і старэйшыя вучні. Яны знаёмяцца са школай, са сваім класам, са школьнымі парадкамі, са сваімі

таварышамі. Шчаслівыя, з радаснымі ўсмешкамі на ажыўленых тварыках прыходзяць яны дамоў. Бацькі таксама задаволены.

Некаторыя бацькі лічаць, што далейшая іх місія абмяжуецца провадамі дзіцяці ў школу і са школы, а справай выхавання і навучання зоймецца настаўніца. Яны жорстка памыляюцца, забываючы, што адказнейшая справа камуністычнага выхавання дзяцей даручана нашай дзяржавай школе і сям'і. Толькі цесны кантакт настаўнікаў і бацькоў — залог паспяховага выхавання і навучання. Безумоўна, спачатку, пакуль дзіця не асвоіцца з дарогай у школу, яго неабходна праводзіць. Асабліва гэта важна ў горадзе, дзе трэба вучыць дзяцей правілам вулічнага руху.

Абавязак бацькоў — укараняць санітарна-гігіенічныя навыкі, расшыраць працоўныя абавязкі дзіцяці ў сям'і, сачыць за падрыхтоўкай хатніх заданняў, прывіваць умненне працаваць самастойна, захоўваць правільны рэжым працы і адпачынку.

Суткі ў школьніка распадаюцца на 3 вялікія і няроўныя перыяды: заняткі ў школе, знаходжанне па-за школай і сон. Лепшы адпачынак пасля школы — фізічная праца на дварэ, гульні на свежым паветры. Асабліва карысны спартыўныя забавы: гульні з мячом, канькі, лыжы, санкі. Пасля адпачынку — падрыхтоўка ўрокаў (не больш адной гадзіны). Сямігадовае дзіця здольна напружваць сваю ўвагу не больш 30—35 хвілін. Таму праз поўгадзіны трэба рабіць дзесяціхвілін-

ны перапынак, каб дзіця магло парухацца, «размяцца».

На стол вучня святло павінна падаць злева. Кожная вучнёўская прылада займае сваё пэўнае месца. Рабочае месца вучня павінна быць бездакорна чыстым, таксама, як і рукі, якія абавязкова трэба мыць перад работай, каб не пэчкаць сшыткі і падручнікі. Калі дзіця працуе, нічым нельга адцягваць яго ўвагі: ні радыё, ні гучнай размовай. Пасля работы яно рыхтуе партфель для школы і кладзе на пэўнае месца. Спаць дзіця ідзе а 8 гадзіне вечара, а ўстае а сёмай раніцы. Адзінаццаць гадзін сну патрэбна і для нервовай сістэмы, і для ўсяго арганізма ў цэлым. Яда даецца 4 разы ў дзень з перапынкамі па 3 гадзіны.

Больш дакладны рэжым устанавіць настаўнік у залежнасці ад змены, у якую дзіця працуе.

Бацькі павінны сачыць за тым, як дзіця выконвае рэжым, як рыхтуе ўрок. Іншы раз трэба і дапамагчы, але ні ў якім разе не выконваць за школьніка ўрок, каб не зрабіць яго гультаём. Неабходна адразу-ж устанавіць цяснейшы кантакт з настаўніцай, абавязкова наведваць першы бацькоўскі сход, а ў спецыяльна вызначаныя дні — педагагічныя кансультацыі для бацькоў. Першая настаўніца дзіцяці — яго другая «школьная мама». Яна бліжэйшы друг яго сям'і, гатовы заўсёды і ва ўсім з вялікай ахвотай дапамагчы. Цесная дружба бацькоў і настаўнікаў — верны залог правільнага камуністычнага выхавання дзіцяці.

Е. А. КАРМАЛІТАВА,

заслужаная настаўніца школ БССР.

Ларыса Савошка таксама збіраецца ў школу. У гэты час яе мама рыхтуе снеданне.

П. РУНЕЦ

Як смяюцца куры

Пасля сьнеданьня тата і мама пачалі збірацца ў кіно. Мама апранула новую квяцістую сукенку. Тата надзеў шаўковую кашулю і пачаў завязваць гальштук. Мама паглядзела на тату і кажа:

— Завяжы другі гальштук.
— Чаму? — пытае тата. — Хіба гэты дрэнны?
— Ён надта стракаты, — адказала мама і дадала: — З цябе і куры будуць смяцца...

У кутку гуляў іх маленькі сын Грышка. Пачуўшы гэтую размову, ён падышоў да бацькоў і хацеў спытаць, як смяюцца куры. Але не паспеў. Якраз у гэты час мама падала тату шапку і, глянуўшы на гадзіннік, сказала:

— Хадзем, а то спознімся.

І бацькі хуценька выйшлі з пакоя.

Неўзабаве на дварэ закудахтала курыца і голас-

на закукарэкаў певень. Грышка падбег да бабулі, схопіў яе за руку і пацягнуў да акна.

— Падымі мяне! — папрасіў ён.

— Чаго ты там не бачыў? — спытала бабуля.

— Я хачу паглядзець, як смяюцца куры, — хутка адказаў хлопчык.

Малюнкi I. Раманоўскага.

Кім быць?

Алік катаўся на веласіпедзе па хаце. На павароце ён зачэпіўся за крэсла і паваліўся.

— Не буду я шафёрам! — закрычаў ён, устаўшы з падлогі і абмацваючы на ілбе гузак.

— Я згодзен з табою: быць шафёрам не абавязкова, — лагодна сказаў дзед, пасадзіў унука на калені і пачаў расказаць:

— На свеце, унучак, ёсць шмат іншых работ. І вельмі добрых. Я сорок гадоў працаваў на заводзе токарар. Слаўная работа. Уключыш, бывала, станок, і папаўзла з-пад разца, нібы змейка, тонкая, бліскучая стружка. Цікава! Твой бацька працуе машыністам на паравозе. Таксама нядрэнная служба. Паснедае ён, напрыклад, дома, паабедае дзе-

небудзь у Оршы, а вячэрае ўжо ў Маскве. А вазьмі ты дзядзьку Антося. Шавец. А як зробіць чаравікі — залюбуешся. Людзі носяць і не нарадуюцца. А глянь ты на свае сандалі! Як яны пашыты? Не сандалі, а цацкі! Адным словам, майстар. А кім-жа ўсё-такі будзеш ты, як вырастэш?

— Лётчыкам, — не задумаўшыся, выпаліў Алік.

— Чаму? — спытаў здзіўлены дзед.

— Угары прасторна, — адказаў Алік. — Там ні за што не зачэпішся і не павалішся.

Васіль ЛАЎРЫНОВІЧ

Сыну

Кім ты будзеш, прыгадаю,
Мой ты добры хлопча!
Можа птушкай у стэп Алтая
Паляцець захочаш!

Слаўным пройдзеш машыністам
У неабсяжным моры,
Дзе пшаніца залаціцца
У сонечным прасторы!

Можа ў воблаках суровых—
Неабдымных высях—
Будзеш да рэкордаў новых
Лётчыкам нясіся!

На Памір, сівы і дзікі,
Ці на тундру, можа,
Паляціш у шлях вялікі,
Новы і прыгожы!

Мо' ў Антарктыцы пад песню
Кінеш славы якар,
Ці ў разлог балот палескіх
Пусціш экскаватар,

Ці сярод алей ліповых
Тут вась, на праспекце,
Дом—палац шматпавярховы—
Адбудуеш дзецям!

Кім ты будзеш, прыгадаю,
Што чакаць з малога!
Прад табой—я гэта знаю—
Светлая дарога!

ВЫСТАЎКА КВЕТАК

Першая выстаўка кветак, якая праводзілася ў Палацы культуры профсаюзаў з 10 да 12 жніўня, прыцягнула вялікую ўвагу не толькі мінчан, але і аматараў кветак усёй рэспублікі.

За тры дні выстаўку наведала каля 8 тысяч чалавек. Многія не паспелі ўбачыць маляўнічага відовішча. У кнізе водгукі ёсць прапановы, каб такія «цудоўныя відовішчы кветак наладжваліся часцей і больш працягла».

Вялікую падзяку наведвальнікі выказалі ініцыятарам выстаўкі — горвыканкому і Батанічнаму саду Акадэміі навук БССР.

Выстаўка дала магчымасць кветаводам-аматарам Мінска, Барысава, Бабруйска, Маладзечна і іншых гарадоў сустрэцца і абмяняцца вопытам з супрацоўнікамі Батанічнага саду, трэста зялёнага будаўніцтва, станцыі юных натуралістаў.

Выстаўка навяла на думку арганізаваць у бліжэйшы час Таварыства кветаводаў-аматараў на аснове статута Батанічнага саду АН БССР.

У залах былі прадстаўлены самыя рознастайныя кветкі як у вазонах, так і ў зрэзцы.

Вялікую цікавасць выклікалі букеты, пастаўленыя на конкурс. З іх выдзяляліся такія, як «Юбілейны», «Дружба народаў», «Поўналецце», тры букеты «Нявесце», «Асенні букет», «Шчаслівае дзяцінства».

Ля стэнды з ружамі заўсёды было шматлюдна. І не дарма — людзі захапляліся іх цудоўнай расфарбоўкай і араматам.

У зале кветаводаў-аматараў былі выстаўлены лепшыя айчыныя і замежныя гатункі вярціняў, гладыёлусаў, флэксаў.

Прыемна было глядзець на буйныя цёмнай расфарбоўкі гладыёлусы «Аksamіт», «Элегія». Асаблівай увагай карысталася пакаёвая кампанула «Мая», клапатліва вырашчаная аматарам хатніх кветак Валодзька.

У нашай калекцыі было прадстаўлена больш 50 гатункаў вярціняў, гладыёлусаў, флэксаў. Наведвальнікам асабліва спадабаліся айчыныя гатункі вярціняў: «Каменная кветка», «Іван Паддубны», «Бештаў», «Вадаспад», «Светлы шлях».

Зараз у мяне больш 300 гатункаў вярціняў, да 30 гатункаў флэксаў, гладыёлусы, цюльпаны, півоніі. Збіраю калекцыю 7 год. Ружы прывезла з поўдня; вярціні вырашчаю з ча-

ранкоў, якія выпісваю з розных гарадоў, дэльфініум і іншыя кветкі — з насення.

Ствараць калекцыю не так проста. Гатунковы матэрыял цяжка захаваць ад хвароб і шкоднікаў.

Спецыяльнай адукацыі я не атрымала, але люблю кветкі, чытаю ўсю літаратуру, якую набываю і дастаю ў бібліятэках. Бібліятэка імя Леніна выпісвала мне літаратуру з Маскоўскага кнігасховішча.

У 1955 годзе на Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўцы здзівілі мяне сваім характам вярціні і гладыёлусы.

Даведаўшыся, што лепшыя гатункі айчынных вярцінь стварыла Мар'я Фёдарэўна Шаронава, я паехала да яе. Яна радысна мяне прыняла, паказала сваю сядзібу і сеянцы, якія ўжо цвілі. Тут-жа правяла апыленне і падаравала мне некалькі чаранкоў гатунковых вярцінь. Як сваёй вучаніцы, яна параіла мне не адступаць перад няўдачамі і прасіла пісаць аб сваёй рабоце. Яе ўказанні я строга выконваю.

Другой маёй настаўніцай была Ганна Станіславаўна Мерло — старшы навуковы супрацоўнік Батанічнага саду АН БССР. Калі нехапала літаратуры або калі мяне не задавальняў матэрыял, я ішла да Ганны Станіславаўны. Сваім настаўнікам я вельмі ўдзячна.

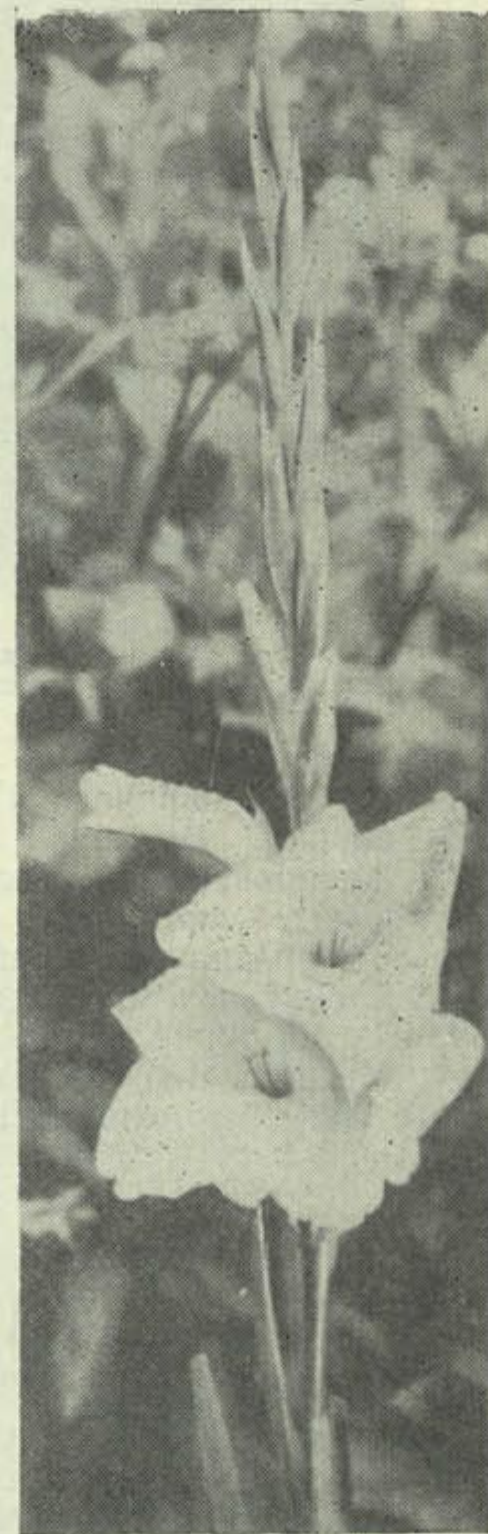
Вось ужо трэці год я выводжу вярціні, гладыёлусы, флэксы з уласнага насення. Сёлета пасеяла 14 гатункаў цюльпанаў. Сеянцы штучна апылены паводле задуманага плана. Некаторыя ўжо цвітуць. Яны пакінуты для праверкі.

Першая выстаўка кветак паказала, што многія аматары кветак любяць іх не толькі ў вазах, але маюць добрыя калекцыі і працуюць над вывядзеннем новых гатункаў.

Многіх кветак на нашай выстаўцы не было. Хацелася-б бачыць гваздзіку «Шаб» махровую, лілію «Супергалле».

Будзем спадзявацца, што чарговая выстаўка кветак удала яшчэ лепш.

Аляксандра ГАЛАВАЧ.
кветавод-аматар.

У авале: на першай выстаўцы кветак у Мінску. Унізе: аматар-садавод А. Р. Галавач.

К. С. Казакевіч — кухар паравода «Чырвоная зорка».

КАПІТАН паравода «Чырвоная зорка» Васілій Ціханавіч Антановіч быў вельмі заклапочаны, калі яго папрасілі назваць прозвішча аднаго з лепшых членаў каманды. Гэта не таму, што на судне няма перадавікоў. Механік Якаў Бальсевіч, рулявы Іван Прыбыленка і іншыя з

ВАЖНАЯ ПАСАДА

суднавага экіпажа з'яўляюцца прыкладнымі рачнікамі. Але аб іх ужо нямала гаворана, пісана. Хацелася знайсці новую кандыдатуру. Раптам чыста паголены твар капітана пасвятлеў, і ён назваў прозвішча суднавага кока.

— Кацярына Сямёнаўна Казакевіч — самы паважаны чалавек на параводзе. Яна вось ужо трэцюю навігацыю корміць нас так, што ніхто нават і не падумаў скардзіцца, — гаворыць Васілій Ціханавіч.

Вядома, што такую пахвалу маюць далёка не ўсе кухары.

Чым-жа заваявала павагу гэтай пажылае жанчыны?

Каму не вядома, як цяжка дагдзіць норава, густу людзей. Нават у адной сям'і бываюць розныя разуменні аб ежы. А тут цэлая каманда, і ўсе ў адзін голас сцвярджаюць, што лепш Кацярыны Сямёнаўны ніхто не прыгатуе стравы.

Неяк яна заўважыла, што ў та-

лерках застаецца недаедзеная страва, і адразу-ж зразумела, што трэба змяніць меню.

— Як толькі прыбудзем у Гомель, трэба купіць паболей свежай гародніны і белага мяса, — вырашыла яна.

Праз дзень у кладовай, на лядоўні з'явіліся рознастайныя прадукты, а на суднавым сталё — новая смачная ежа з цяляціны і гародніны.

Заўсёды Кацярына Сямёнаўна што-небудзь прыдумае і згатуе так, што каманда прымае страву з вялікай ахвотай. І калі, паднімаючыся з-за абедзеннага стала, рачнікі гавораць: «Дзякуй, Кацярына Сямёнаўна!», то гэта не простая ветлівасць, а шчырая падзяка за сытую і смачную страву.

Кацярына Сямёнаўна мае багаты вопыт: яна працуе на рачным транспарце ў галіне грамадскага харчавання больш 20 год.

П. ЧЫКУН,

Гомель.

У ВЯЛІКАЙ ПАШАНЕ

РАНА пачынаецца працоўны дзень у свінаркі Ізотавай. Ранкам, а шостай гадзіне прыходзіць яна на ферму, наводзіць чысціню і парадак, корміць свіней. Толькі а дзесятай гадзіне ідзе дамоў, каб пахадзіць каля сваёй гаспадаркі. Не лёгка Аляксандры Нікалаеўне і на ферме працаваць і спраўляцца па дому, але ў працы яна бачыць шчасце і радасць жыцця.

Аляксандра Ізотава прыйшла на свінаферму тры гады назад. За гэты час яна добра асвоіла спецыфіку сваёй работы. Летась адкарміла 160 галоў свіней сярэдняй вагой да 120 кг.

Галоўную ўвагу свінарка ўдзяляе кармленню жывёлы. Летам свінням даецца крышаная зялёная віка-аўсяная сумесь. Свінарка сочыць, каб корм добра паядаўся. Яна заўважыла, што адны свінні з большай ахвотай ядуць бульбу, другія — канцэнтрата, трэція — малочныя адыходы. Улічваючы густы кожнага адкормачніка, яна дабіваецца найбольшай прыбаўкі ў вазе.

Аляксандра Нікалаеўна любіць усё новае, перадавое. Яшчэ нядаўна статак адкармлівалі разам. Агульная прыбаўка ў вазе па ферме дзялілася пароўну паміж свінаркамі і ў залежнасці ад гэтага налічвалася аплата. Гэта не спрыяла зацікаўленасці ў павышэнні выхаду свініны. «Усё роўна пароўну падзяляць», — гаварылі свінаркі. Ізотава прапанавала групавы адкорм свіней. Зараз за кожнай свінаркай замацавана група ў 60—80 галоў. Кожная па-свойму дбае аб прыбаўцы ў вазе замацаванай за ёю групы адкормачнікаў.

Групавы метады адкорму садзейнічае развіццю сацыялістычнага спаборніцтва. Кожная новая працоўная знаходка адразу-ж становіцца здабыткам усёй фермы, што добра ўплывае на вытворчасць. Шмат увагі ўдзяляе свінарка мінеральнай падкорм-

цы. Адкормачнікі стаяць у станках па 3—4 галавы. У кожным станку знаходзіцца скрынка з мелам, глінай, вугалем. Свінні паядаюць іх у залежнасці ад патрэбы.

Адказваючы на заклік роднай партыі дагнаць ЗША па вытворчасці прадуктаў жывёлагадоўлі на душу насельніцтва, жывёлаводы калгаса і ўсе калгаснікі ўзялі на сябе абавязальства дабіцца ў 1960 годзе выхаду 400 ц малака і 100 ц мяса на 100 га ўгоддзяў. Ужо сёлета яны спадзяюцца атрымаць па 39,4 ц свініны. Для гэтага трэба адкарміць 700 свіней сярэдняй вагой па 100 кг. Ужо адкармлена каля 400 галоў, што дае па 18,2 ц свініны на 100 га. У гэтым дасягненні немалая доля працы Ізотавай, якая адкарміла ўжо 78 свіней. Зараз свінарка даглядае групу ў 80 галоў. Свінні добра развіваюцца і прыбываюць па 700 гр у суткі.

Аляксандра Ізотава ў вялікай пашане. Два гады яна з'яўляецца ўдзельніцай Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі. Яе партрэт — на агульнакалгаснай Дошцы гонару. Часта яна дзеліцца сваім вопытам у друку і на нарадах жывёлаводаў.

А. ЛЯПІЧ.

Калгас імя Сталіна
Бабруйскага раёна.

А. Ізотава.

Моды

Сукенка з шарсцяной тканіны з шырокім поясам, які прышпільваецца. Высокі каўнер выкрываецца разам з ліфам. Спадніца прамая. Рэкамендуецца 46—50 размеры.

Прыгожая сукенка з шэрсці з фігурнай засцежкай і баскай. Сукенка аздоблена шалем. Рэкамендуецца 46—52 размеры.

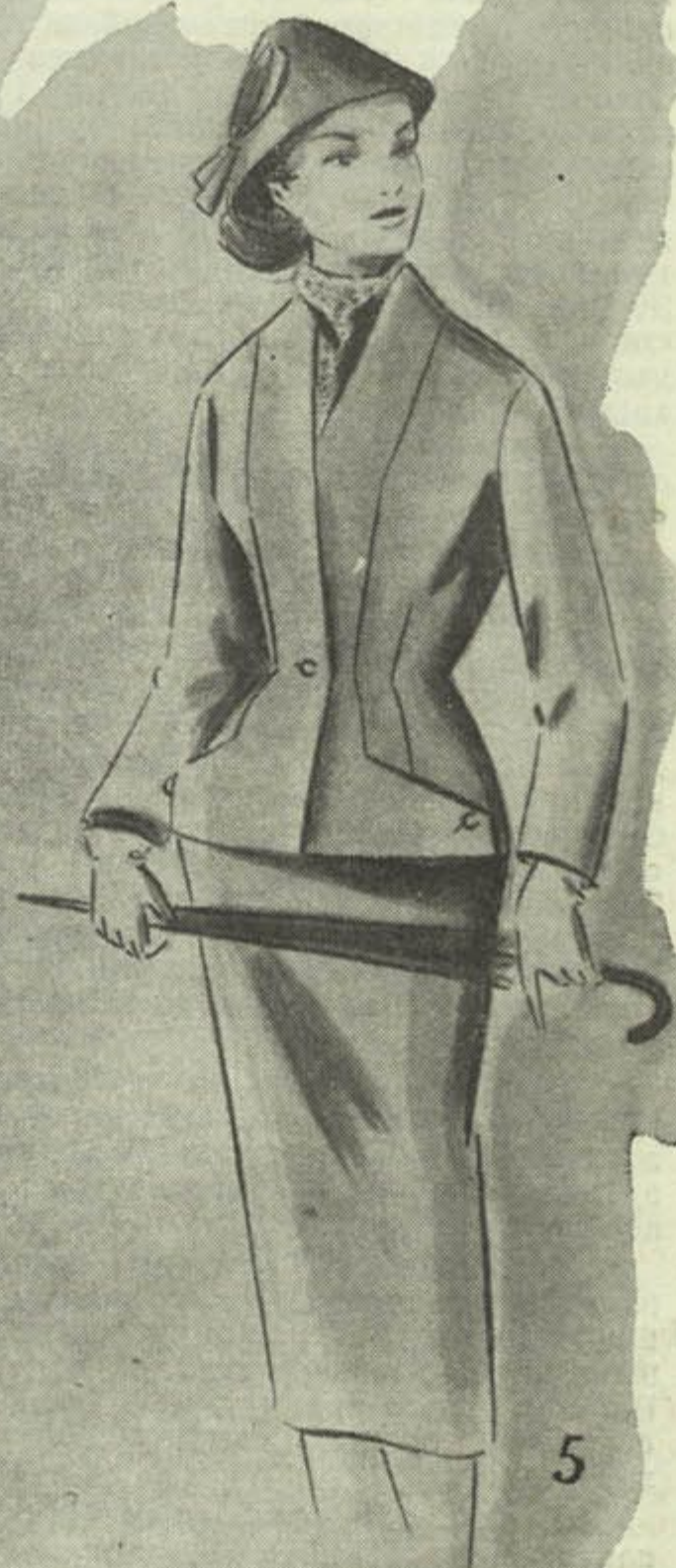
Дэмісезоннае паліто свабоднай формы. Фігурныя рэльефы пераходзяць у кішэні. Каўнер цэльнакроены з пярэдняй палой паліто. Рэкамендуецца 46—50 размеры.

Расклёшанае паліто-дэмі з драпу. Фігурны каўнер і рукавы аздоблены строчкай. Кішэні праразныя. Рэкамендуецца 46—52 размеры.

Касцюм з шарсцяной тканіны. Лініі рэльефаў спераду пераходзяць у кішэні. Спадніца прамая. Рэкамендуецца 48—54 размеры.

Аўтар мадэлей Н. В. ГРЫНКЕВІЧ.

Мінская даследча-тэхнічная швейная лабараторыя.

Туберкулёз і яго папярэджанне

Вельмі прашу адказаць на некалькі пытанняў, звязаных з захворваннем на туберкулёз і яго папярэджаннем.

Мяне цікавіць працягласць жыцця туберкулёзных палачак. Ці гінуць туберкулёзныя палачкі пры кіпячэнні

і прасаванні бялізны і як можна самому дэзінфіцыраваць вопратку, на якую трапілі туберкулёзныя палачкі? І наогул, прашу Вас больш падрабязна расказаць аб гэтай хваробе.

А. Кібісава

Туберкулёз — захворванне, вядомае са старажытных часоў. Уяўленне аб ім, як аб цяжкім, невылечным захворванні, стварылася з прычыны таго, што да ўрача звярталіся большай часткай хворыя з запущанымі формамі туберкулёзу. Пачатковыя-ж формы хваробы, якія працякаюць, звычайна, малапрыкметна для хворага, заставаліся нераспазнанымі.

Доўгі час не было вядома аб заразнасці туберкулёзу. Аднак, яшчэ ў глыбокай даўнасці пачалі заўважаць, што асобы, якія жывуць з туберкулёзнымі хворымі, асабліва дзеці, часта захворваюць на туберкулёз.

Заразнасць туберкулёзу была канчаткова даказана ў 1882 годзе, пасля адкрыцця яго ўзбуджальніка — туберкулёзнай палачкі, мікроба, які пад мікраскопам мае выгляд тонкай, злёгку сагнутай палачкі.

Далейшае вывучэнне ўласцівасцей гэтых мікробаў паказала, што ва ўмовах жывога арганізма, выключаючы лабараторныя, яны не размнажаюцца. Аднак, будучы пакрыты тлушчавоскападобнай абалонкай, яны маюць вялікую ўстойлівасць да ўздзеяння знешніх фактараў (кіслот, шчолачаў, спірту, холаду) і могуць доўга жыць па-за арганізмам. Так, у вадкім вулічным балоне, у сырой зямлі, у праточнай вадзе яны могуць жыць ад 4 да 12 месяцаў; у кароўім гноі — 2—5 месяцаў; у высушанай макроце ў цёмры — да 300 дзён; у заражаных малочных прадуктах (кіслым малаце, сыракашы, масле) — каля 30 дзён. Туберкулёзныя палачкі працягваюць жыць у снезе, у лёдзе. Згубна на іх дзейнічаюць прамыя сонечныя праменні. Пры кіпячэнні яны гінуць праз некалькі хвілін.

Галоўнай крыніцай наяўнасці туберкулёзных палачак з'яўляецца макрота чалавека, які захварэў на так званую «адкрытую» форму туберкулёзу лёгкіх.

Крыніцамі заражэння могуць быць і рэчы хворага: адзенне, пасцельныя прылады, ручнік і інш., а таксама пыл унутры яго жылля, у якім могуць знаходзіцца туберкулёзныя палачкі ад высахшай макроты.

Магчымасць заражэння, асабліва дзяцей, узрасце там, дзе хворы не захоўвае элементарных правіл абыходжання з макротай: не карыстаецца кішэннай плявальніцай або неакуратна трымае яе. Некаторыя хворыя часта саромяцца карыстацца кішэннай плявальніцай у грамадскіх месцах (на вуліцы, у трамваі, у клубе) або на рабоце. Звычайна яны глытаюць макроту (што можа выклікаць захворванне кішэчніка на туберкулёз) або адхаркваюць яе ў насоўку, неахайна пэцкаюць насоўкай рукі, кішэні, краі адзежы. Некаторыя дазваляюць сабе пляваць на зямлю, на падлогу.

З хатняй жывёлы на туберкулёз часта хварэюць каровы. Сырое малако такіх кароў можа быць крыніцай заражэння, асабліва маленькіх дзяцей. Купленае на рынку ад невядомай каровы малако трэба абавязкова гатаваць або пастэрызаваць.

Трапляючы ў арганізм чалавека, туберкулёзныя палачкі разносяцца па кроўнасных і лімфатычных шляхах і могуць трапіць у любы орган. У большасці выпадкаў здаровы арганізм спраўляецца з мікробамі. Вялікі ўплыў пры гэтым аказваюць умовы знешняга асяроддзя, працы і быту, нервова-псіхічныя фактары, харчаванне.

У людзей з аслабленым арганізмам часцей за ўсё паражваюцца лёгкія.

Туберкулёз лёгкіх нярэдка пачынаецца малапрыкметна для хворага: паступова нарастае слабасць, з'яўляецца нязначнае павышэнне тэмпературы, паты па начах, пакашліванне, раздражняльнасць, стомленасць, паніжэнне працаздольнасці. Хворы звычайна адносіць гэтыя з'явы за кошт стомы або іншых прычын і насцярожваецца толькі тады, калі ў макроце з'яўляецца кроў.

Часам хвароба выяўляецца выпадкова: пры прасвечванні грудной клеткі рэнтгенам, пры масавым абследаванні насельніцтва. Аднак яна можа працякаць і больш

востра: пад відам грыпа, малярыі, тыфу, запалення лёгкіх.

Асабліва сцю туберкулёзу з'яўляецца працягласць яго цяжэння. Таму пры малейшым падазрэнні неабходна звярнуцца да ўрача-спецыяліста. Сям'я хворага павінна строга захоўваць агульны гігіенічны рэжым. Хвораму не дазваляюць пляваць на зямлю, на падлогу, у насоўку, а толькі ў кішэнную плявальніцу з накрывкай, якая добра закручваецца. Кіпяціць трэба і плявальніцу. Але найлепш макроту спальваць, сабраўшы яе ў паперу.

Пры кашлі і чханні хворы павінен закрываць рот тыльным бокам кісці левай рукі або насоўкай; часта мыць рукі мылам, мець асобны ручнік, зубны парашок і зубную шчотку. Пасуду трэба кіпяціць у 2% раствору соды або ў вадзе 30 хвілін. Адзежу, якую хворы носіць, рэкамендуецца штотыднёва праветрываць, асабліва ў сонечныя дні, і апрацоўваць гарачым прасам. Падушкі, коўдру і матрац хворага трэба яшчэ дэзінфіцыраваць у камеры раз у 3 месяцы. Бялізну хворага трэба мыць асобна, замачыўшы яе ў 2% раствору соды, а затым кіпяціць на працягу 30 хвілін. Пасля кіпячэння і прасавання бялізны абязшкодзваецца.

Хворы павінен мець асобны ложак і асобнае месца для пасуды і рэчаў. лепш выдзеліць яму асобны пакой або адгарадзіць шырмай. Хвораму ні ў якім разе не дазваляецца цалаваць дзяцей, браць іх на рукі.

З пакоя неабходна прыбіраць усе лішнія прадметы, якія могуць убіраць пыл (дываны, палавікі, мяккую

У маляўнічай мясцовасці каля Астрашыцкага гарадка знаходзіцца дзіцячы рэспубліканскі туберкулёзны санаторый. На здымку: дзеці на прагулцы з выхавальніцай Нінай Міхайлаўнай Давідовіч.

Фото П. Нікіціна.

мэблю). І кожны дзень праціраць падлогу вільготным шматком.

Асобы, якія жывуць з бацылярнымі хворымі, павінны правярацца ў процітуберкулёзным дыспансеры не радзей 1 разу ў квартал.

З малых год важна гартаваць арганізм супроць туберкулёзу. Уставаць, класціся спаць, есці ў пэўныя гадзіны; раніцай займацца фізічнай зарадкай, абціраць цела вадой пакаёвай тэмпературы, тры разы ў дзень праветрываць кватэру, а ў цёплую пару года акно трымаць адчыненым цэлы дзень.

Больш часу праводзіць на свежым паветры. Летам вельмі карысны паветраныя і сонечныя ванны, купанні ў рацэ. Аднак карыстацца імі трэба разумна, параіўшыся з урачом. Займацца спортам важна круглы год. Для поўнага адпачынку і аднаўлення сіл арганізм мае патрэбу ў спакойным сне (не менш 7—8 гадзін для дарослых і больш працяглы для дзяцей, у залежнасці ад узросту).

Вялікую ролю адыгрывае харчаванне. Няправільна думаць, што для засцярогі ад туберкулёзу і яго лячэння неабходны галоўным чынам тлушчы. Спажываць трэба прадукты, у якіх ёсць неабходныя для арганізма бялкі,

тлушчы, вугляводы, мінеральныя солі, вітаміны. Вельмі карысны гародніна, свежая зеляніна, ягады, фрукты. бо ў іх шмат мінеральных солей і вітамінаў.

У СССР з 1925 года пасляхова праводзяцца прышчэпкі вакцынай БЦЖ. Дзеці, падлеткі і юнакі, якім зроблена прышчэпка, захворваюць на туберкулёз у 6—9 раз менш, чым непрышчэпленыя, а смяротнасць ніжэй у 4—7 раз. Апрача таго, захворванне працякае лягчэй.

У наш час медыцынская навука мае цэлы рад эфектыўных сродкаў лячэння туберкулёзу: стрэптаміцын, фтывазід, паск, тыбон, салюзід і інш.

Акрамя таго, пры актыўных формах туберкулёзу лёгкіх хворых лечаць удунаннем паветра ў плеўральную поласць і іншымі метадамі.

У нашай краіне з года ў год паляпшаюцца матэрыяльна-бытавыя і культурныя ўмовы жыцця насельніцтва, расце колькасць агульнааздаўленчых і медыцынскіх устаноў. Усё гэта разам з дасягненнямі навукі стварае прадпасылкі да поўнай ліквідацыі туберкулёзу.

М. Б. КУГЕЛЬ,

заг. дыспансернага аддзялення 1-га Мінскага гарадскога процітуберкулёзнага дыспансера.

П а р а д ы

ПАДСТАЎКА ДЛЯ АБУТКУ

Для захоўвання абутку можна зрабіць зручныя падстаўкі, якія змяшчаюцца ўнутры шафы або ў калідоры пад вешалкай.

Тоўсты дрот згінаюць у выглядзе пяці і прымацоўваюць яго да драўлянага бруска. На драўняныя петлі надзяваюць абутак. У такім становішчы ён не мнецца і захоўвае форму.

МЫЦЦЕ І АДБЕЛКА КАРУНКАВЫХ І ЦЮЛЕВЫХ ВЫРАБАЎ

Баваўняныя карункі перад мыццём неабходна замочваць на 3—4 гадзіны ў цёплай вадзе з дабаўкай невялікай колькасці соды (адна сталовая ложка на вядро вады). Пасля замочвання вадзі трэба зліць, а затым злёгку выціснуць карункі апусціць у загадзя прыгатаваны раствор парашку «Новость» (30—40 грамаў на вядро вады).

Карункі і цюлевыя вырабы пры мыцці трэба не церці, а выціскаць з іх забруднены раствор. Для гэтага добра змочаныя мычом растворам карункі выпростваюць на чыстай, пакрытай цыратай драўлянай, злёгку нахіленай, дошцы і пракачваюць, злёгку націскаючы драўлянай гладкай качалкай або чыстай бутэлькай да таго часу, пакуль вадкасць перастане сцякаць. Гэтую аперацыю папераменнага змочвання і выкачвання паўтараюць да таго часу, пакуль карункі не стануць чыстыя.

Пасля мыцця вырабы старанна прапалоскваюць 2 разы цёплай, а затым халоднай вадой да знікнення пены.

Прамытыя карункі трэба закачаць у чыстае палатно і пакінуць у ім на 20—30 хвілін.

Ёсць і больш просты спосаб мыцця карункаў. У сухім выглядзе іх апускаюць у нагрэты да кіпення мыльны раствор, дзе кіпяцяць на працягу 40 хвілін. Затым іх прамываюць, як было ўказана вышэй.

Каб надаць карункам крэмавы колер, можна іх злёгку падфарбаваць слабым цёплым кафейным адварам, а затым падсушыць і адпрасаваць.

Цюлевыя фіранкі перад мыццём таксама замочваюць у цёплай вадзе, але на больш працяглы час, чым карункі. Пры гэтым вадзі для замочвання неабходна мяняць некалькі раз. Мыць пасля замочвання лепш у мыльнай пене або мыльным растворе пры тэмпературы 30—40°. Нельга націраць фіранкі мылам, а таксама выкручваць і моцна церці іх, таму што ад гэтага псуецца форма і знешні выгляд.

Для адбелвання цюлю карыстаюцца растворами перакісу вадарода (на вядро гарачай вады 40—50 грамаў перакісу вадарода). Фіранкі роўнамерна апускаюць у адбелваючы раствор на 20—30 хвілін, затым падкрухмальваюць і высушваюць у злёгку нацягнутым стане на рамцы або на белым палатне, умацаваным на сцяне.

Цюлевыя вырабы падкрухмальваюць гарачым клейстарам густыні смятанкі, лішак клейстара выціскаюць рукамі.

ЛЕГКІ ПІРОГ З ЯБЛЫК

Яблыкі (лепш антонаўскія) абмыць у халоднай вадзе, разрэзаць на некалькі частак, дастаць сямачкі, пакласці на патэльную, падліць крыху вады і спячы ў духоўцы. Печаныя яблыкі працерці праз сіта, у атрыманае пюрэ ўсыпаць цукар і, памешваючы, варыць, пакуль пюрэ не загусее і не перастане сцякаць з лыжкі.

Яечныя бялкі ўліць у каструлю, добра астудзіць і збіць венчыкам да ўтварэння густой пены.

У збітыя бялкі пакласці гарачае пюрэ і добра вымешаць. Прыгатаваную масу пакласці ў выглядзе горкі на змазаную маслам патэльную, паверхню згладзіць лязом нажа і паставіць на 10—15 хвілін у духоўку, каб пірог падрумяніўся і падняўся.

Як толькі пірог будзе гатовы, яго трэба падаваць, інакш ён асядзе. Падаюць пірог у той-жа пасудзе, у якой ён выпякаўся, зверху пасыпаюць цукровай пудрай. Асобна да пірага можна падаць халоднае гатаванае або пастэрызаванае малако, смятанку.

Замест яблык можна ўзяць гатовае яблычнае пюрэ або яблычны соус.

На 6 яек (бялкі)—1 шклянка цукру, 300 г яблык, 2 ст. лыжкі цукровай пудры.

ШНІЦЭЛЬ З БЕЛАКАЧАННАЙ КАПУСТЫ

Апрацаваць качан капусты, выразаць храпку і звярнуць яго цалкам. Затым аддзяліць лісці і акуратна адбіць іх цяпкай.

На порцыю ўзяць два лісты капусты. Адзін ліст змазаць густым малочным соусам, пакласці на яго другі, не змазаны соусам. Затым шніцэль злёгку прыціснуць, абраўняць, надаўшы яму авальную форму, запаніраваць у муцэ, змачыць у яйку і зноў запаніраваць у сухарах. Смажыць на патэльні з тлушчам з абодвух бакоў да ўтварэння падсмажанай скарынкі.

Пры падачы шніцэль пакласці на блюда або талерку, паліць маслам, асобна падаць смятану.

КАТЛЕТЫ З БЕЛАКАЧАННАЙ КАПУСТЫ

Зачышчаную капусту дробна нашынкаваць, пакласці ў каструлю, дадаць малако, масла і тушыць да поўгатунасці. Тонкім струменьчыкам засыпаць маньныя крупы, старанна размешваючы, каб яны не заварыліся камячкамі; варыць 10—15 хвілін, а затым дадаць сырыя яйкі. Гатовую масу крыху астудзіць, зрабіць у выглядзе катлет, запаніраваць у сухарах і смажыць на патэльні з тлушчам да ўтварэння падсмажанай скарынкі з абодвух бакоў.

Пры падачы да катлет падліць смятаны або малочны соус або падаць яго асобна ў соусніку.

КАТЛЕТЫ З БЕЛАКАЧАННАЙ КАПУСТЫ З ЯБЛЫКАМІ

Прыгатаваць страву таксама, як апісана вышэй, але ў капустную масу дадаць ачышчаныя, нарэзаныя саломкай і прыпушчаныя на масле яблыкі.

БУЛЬБА ПЕЧАНАЯ. ФАРШЫРАВАНАЯ ГРЫБАМІ, У СМЯТАНЕ

Спячы 10—12 штук вялікай бульбы, ачысціўшы, зрэзаць верхавіну, дастаць з кожнай мякішу настолькі, каб сценкі і донцы бульбы маглі ўтрымаць фарш. 50 грамаў суханых грыбоў адварыць, працадзіць, ссячы і змяшаць з падсмажанымі ў масле 1 рубленай цыбулінай і 1 сталовай лыжкай мукі; уліць туды-ж $\frac{1}{2}$ шклянкі грыбного булёну, пракіпяціць, дадаць 2 сталовыя лыжкі смятаны, пасаліць па смаку, размяшаць, даць добра пракіпець і затым нафаршыраваць бульбу. Нафаршыраваную бульбу пакласці ў глыбокую патэльню або сатэйнік, пакрыць зрэзанымі верхавінкамі, абліць смятанай, скрапіць маслам і паставіць у печ падрумяніцца; падаць на патэльні

ВАТРУШКІ З ГРЫБАМІ

Прыгатаваць кіслае цеста з якой хочаце мукі. 50 г суханых грыбоў адварыць і ссячы дробна, патушыць у закрытай каструлі з лыжкай масла і зрубленай цыбулінай, дадаць грыбного булёну, пасаліць. З цеста прыгатаваць маленькія ватрушкі. Пакласці на кожную халоднага грыбного фаршу, змазаць маслам і спячы. Падаваць да грыбного супу або булёну.

КАЛДУНЫ З РЫСАМ І ЯЙКАМІ

Адварыць у салёнай вадзе 100 грамаў рысу, адкінуць яго

на рэшата, перакласці ў міску і перамяшаць з 2 лыжкамі масла, 2 крутымі рубленымі яйкамі, кропам і пятрушкай. Затым прыгатаваць цеста для калдуноў такім чынам: 3 шклянкі мукі, 3 яйкі, 8—10 сталовых лыжак вады і чайную лыжку солі замясіць добра і пакінуць паляжаць хвілін 10—15, пакрыўшы чыстым ручніком, каб зверху не падсохла. Затым прыгатаванае цеста раскатаць, як для локшыны, выразаць кружкі, пакласці на кожны з іх крыху фаршу і зашчыпаць. Адварыўшы калдуны ў салёным вары, адкінуць на друшляк і перакласці на блюда, заліўшы падрумяненым маслам з сухарамі.

— 0 —

Захоўванне яек

Хачу падзяліцца вопытам працяглага захоўвання яек.

Усім вядома, што куры зімой не нясуцца і яйкі ў гэты час вельмі дарагія. Апрача таго, яны таксама нясвежыя. Кожная гаспадыня хоча назапасіць яек на зіму. Для гэтага неабходна іх добра захоўваць.

Вось ужо каля 15 год, як я карыстаюся спосабам захоўвання яек на зіму, пры якім яны не псуюцца, не высыхаюць і застаюцца зусім свежымі нават на працягу года (праверана на вопыце).

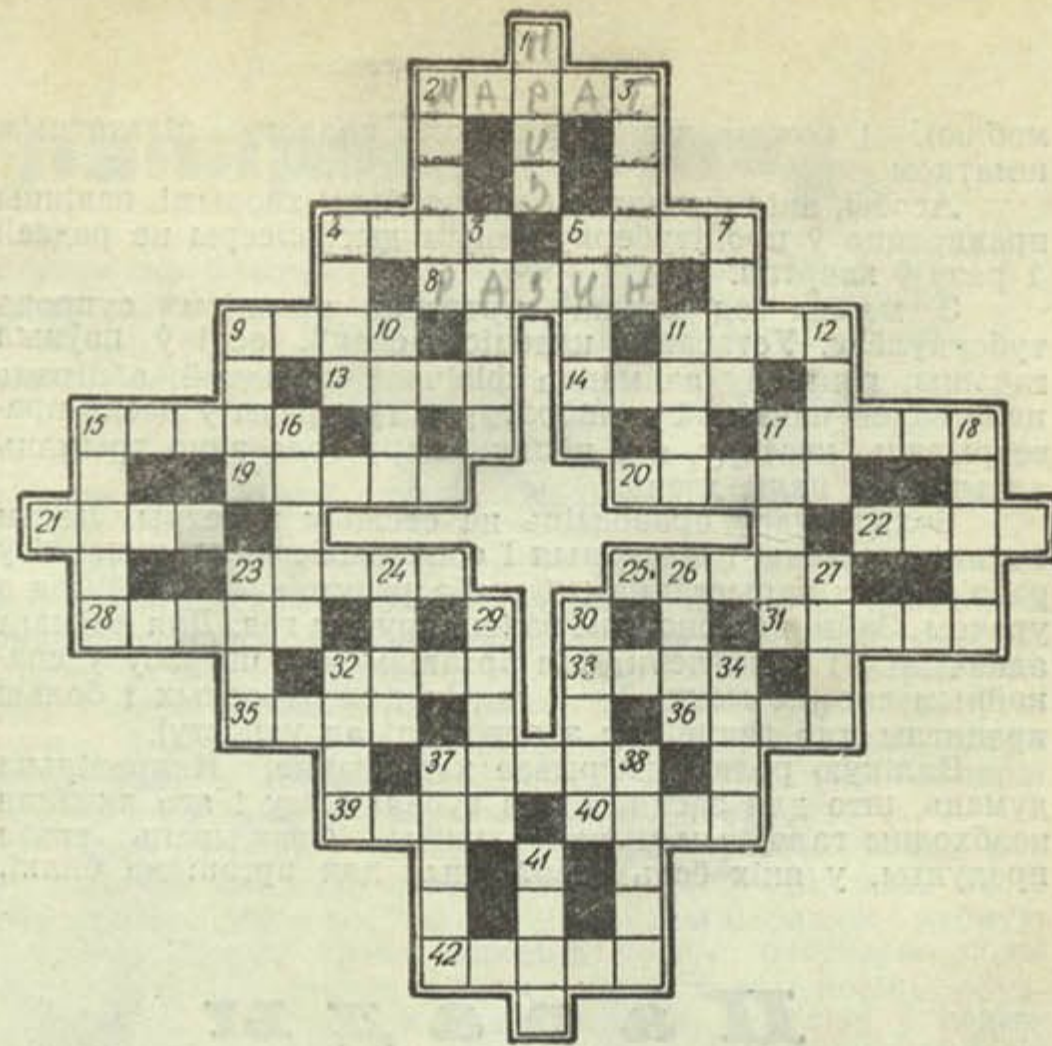
Свежыя яйкі, лепш знесеныя ў жніўні, змазаць вазелінам, свінным несалёным тлушчам або тапленым маслам так, каб уся паверхня яйка была пакрыта роўнамерным слоём тлушчу. Пасля яйкі скласці ў скрыню або кардонную скрынку. Трымаць пасуду з яйкамі абавязкова адкрытай. Захоўваць у сухім прахладным месцы, можна ў пакоі. Яйкі для захоўвання можна назапашваць паступова. Ад сваіх курэй іх трэба змазаць штодзённа, па меры паступлення. З усіх спосабаў захоўвання яек — гэта самы правільны.

ДАЙНЕКА Е. М.

На першай старонцы вокладкі: Колькі радасці і шчасця ў Ліды Мілінкінай, Валіка Вядзёрава, Марусі Крыштаносавай і Валерыка Зубарава! Яны ўпершыню пайшлі ў школу!

На чацвёртай старонцы вокладкі: Багатая восень прыйшла на Палессе. У калгасе імя Калініна Хойніцкага раёна да зямлі згінаюцца галінкі яблынь пад цяжарам пахучых пладоў. Шмат яблык збіраюць калгаснікі.

Фото П. Нікіціна.

КРАСВОРД

Па гарызанталі: 2. Выдатны дзеяч французскай буржуазнай рэвалюцыі 1789 года. 4. Часцінка хімічнага элемента. 6. Звер. 8. Правадыр сялянскага паўстання ў Расіі. 9. Поўвостраў у СССР. 11. Бог вайны ў рымлян. 13. Афіцыйны дыпламатычны дакумент. 14. Машына для падняцця грузаў. 15. Рускі мастак. 17. Усесаюзны піонерскі лагер. 19. Рыбалоўная снасць. 20. Цестападобная маса. 21. Род мастацкіх твораў. 22. Курорт на поўдні СССР. 23. Гучны смех. 25. Персанаж аперэты «Сільва». 28. Французскі пісьменнік. 31. Памяшканне для стаянкі самалётаў. 32. Сталіца саюзнай рэспублікі. 33. Частка карабля. 35. Твор Я. Маўра. 36. Узаемадзеянне двух цел. 37. Літаратурны жанр. 39. Далёкаўсходняя рака. 40. Вялікая павозка. 42. Чарцёж зямной паверхні.

Па вертыкалі: 1. Узнагарода пераможцу спаборніцтва. 2. Імя галоўнага героя ранняга апавядання А. М. Горкага. 3. Атмасферная з'ява. 4. Народны пясняр. 5. Служачы аднаго з родаў войск. 6. Персанаж аповесці «Дрыгва» Я. Коласа. 7. Месцаарамішчэнне трактарнай брыгады ў полі. 9. Цвёрдае цела, прадоўжнае сячэнне якога прадстаўляе прамавугольны трохвугольнік. 10. Прыродны вадаём. 11. Колькасць рэчыва якога-небудзь цела. 12. Хімічны элемент. 15. Прыстасаванне для ўзмацнення гучы. 16. Імператар старажытнага Рыма. 17. Выдатны правадыр гунскіх плямён. 18. Беларускі крытык і драматург. 23. Аснова акна. 24. Арашальны канал. 26. Выдатны беларускі паэт. 27. Імя гераіні рамана Л. Н. Талстога. 29. Насякомае. 30. Імклівы напад. 32. Вайсковое падраздзяленне. 34. Выраз твару. 37. Спартыўны прыз. 38. Месца прадстаўлення ў цырку. 41. Вясёлае, гумарыстычнае выказванне.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ ў № 8.

Па гарызанталі: 3. Уфа. 4. Сал. 6. Кабарда. 9. Байкал. 11. Мінск. 13. Літва. 15. Лена. 17. Адлер. 20. Сухумі. 21. Анапа. 22. Кама. 23. Мама. 24. Ашхабад. 26. Пушкін. 27. Ага. 29. Беларус. 34. Нарва. 37. Агата. 38. Урал. 40. Ігарка. 42. Нарач. 43. Алтай. 44. Омск. 45. Днепр. 46. Амур. 47. Казань. 48. Сарны. 49. Гродна.

Па вертыкалі: 1. Нёман. 2. Фрунзе. 5. Ахтуба. 6. Комі. 7. Балхаш. 8. Клін. 9. Барнаул. 10. Арзамас. 11. Магадан. 12. Канаш. 14. Тула. 16. Нева. 18. Ленінград. 19. Таз. 20. Самарканд. 24. Ангара. 25. Беламорск. 26. Пур. 28. Анадыр. 30. Елгава. 31. Рыга. 32. Вах. 33. Шуя. 35. Абакан. 36. Аша. 39. Алдан. 41. Растоў.

Адказы рэдактар А. П. У. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 03583

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 4/IX-57 г. Адрас рэдакцыі: Мінск. Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23. Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 115 000 экз. Зак. 586.

Хутка

Ці на па-ле я-ны
ра-зам, ці на лу-гу, не-раз-луч-ны-я ні-
ля ля ля Ці на лу-гу ля ля
ко-лі з дружкай друг дру- за хлап-
ля ля з дружкай друг Што там за дзяў-чы-на? Што там за хлап-
чы-на? Ой, са-мо-жа, ад зай-здро-сці
мо-жа, мо-жа, мо-жа, мо-жа ад зай-здро-сці

Мелодыя ФРЭНКЕЛЬ-МАЙЗЛІКА
Апрацоўка Г. ВАГНЕРА
Словы Адама РУСАКА

Неразлучныя

Ці на поле яны разам, ці на луг,
Неразлучныя ніколі з дружкай друг.
Што там за дзяўчына!
Што там за хлапчына!
Пра іх кажуць людзі штосьці,
Можа, ад зайздросці.
Рана, рана за прыгоркамі сяла
Іх машына на палетку загула.
Першымі пажалі,
З поля ўсё убралі.
Пра іх кажуць людзі штосьці,
Можа, ад зайздросці.
На гулянні карагод яны вядуць,
І танцуюць, і жартуюць, і пяюць.
Ды падручку ходзяць,
Вуліцаю бродзяць.
Пра іх кажуць людзі штосьці,
Можа, ад зайздросці.
Добра з мілаю пры месяцы хадзіць,
Пра сардэчныя пра тайны гаварыць.
Добра ім любіцца,
Дружба ганарыцца.
Пра іх кажуць людзі штосьці,
Можа, ад зайздросці.
Людзі бачаць і мяркуюць не дарма,
Што ў брыгадзе ім і роўных няма.
Бачаць іх партрэты
Разам у газетах.
Пра іх кажуць людзі штосьці,
Можа, ад зайздросці.

